



Гласник Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије

Тужилачка реч

број 9



Специјални тужилац Миљко Радисављевић

**Србији је потребно
самосталније**

Специјално тужилаштво

Садржај

Реч главног уредника	1
Миљко Радисављевић: Специјално тужилаштво мора да буде самосталније	2
Лидија Комнен Николић: Сајбер криминал у сенци реформе правосуђа	5
Владимир Вукчевић: Спрега ратних злочина и организованог криминала	8
Исабеау Виландре: Овлашћења Јавног тужилаштва Канаде	12
Професор др Милан Шкулић: „Боље сто криваца на слободи, него један невин човек у затвору”	14
Мр Марина Матић: Европски налог за хапшење	17
Ненад Вујић: Употреба силе и право на живот	20
Зоран Вуцеља: Нове информационе технологије у тужилаштву	24
Александар Милосављевић: Лажне дојаве прекидају суђења	27
Бруно Векарић: Европска Србија победила Србију прошлости	28
Слободан Шарић: Стална обука кадрова у аустријском тужилаштву	30
Мирјана Митрић, Вања Мракић: Средства солидарности за чланове Удружења	32
Драгана Бољевић: Правосудни систем у Србији мора да се мења	36

Поштоване колеге,

Излазак овог двоброја „Тужилачке речи” подудара се са избором нове Владе РС. Дуго се на то чекало, реформски процеси су били заустављени посебно у сфери правосуђа. Таман када смо израдили реформске законе (Закон о јавном тужилаштву и Државном већу тужилаца) и послали Министарству правде, све је стало због избора. И тако до данашњег дана.

Тада смо имали најаве и обећања из Министарства правде да ће наши предлози у највећој мери бити прихваћени. Сматрамо да нема разлога за неку промену „курса” новог Министарства правде Владе РС према нашим законским предлозима, имајући у виду да се ради о усаглашеним, заједничким предлозима Удружења јавних тужилаца и за-

меника јавних тужилаца Србије и Републичког јавног тужилаштва, прихваћених од свих релевантних институција и стручних кругова.


У сваком случају видећемо како ће се ствари даље „одвијати”. На одговор нећемо сигурно дуго чекати, јер се ти закони морају донети у најкраћем могућем року.

У овом двоброју „Тужилачке речи” „бавили” смо се између осталог и ратним злочинима, увођењу информационе технологије у јавна тужилаштва РС, положајем сајбер криминала и искуствима јавног тужилаштва Канаде.

На крају, до реформе тужилаштва и реформе правосуђа уопште мора доћи. Када ће она бити завршена – то је питање које треба да се „тиче” свих нас. Одговор треба да дају како запослени у правосуђу, тако и надлежни државни органи, јер реформа правосуђа данас, више није само „наша ствар” – она је „карта” за пут у свет, за наше пуноправно чланство у међународној заједници.

Тамо ваљда припадамо, зар не?

Главни уредник „Тужилачке речи”



Вељко Ракић

Интервју: Миљко Радисављевић, специјални СПЕЦИЈАЛНО ТУЖИЛАШТВО

Реалност у Србији је таква да су Специјално тужилаштво и Посебно одељење београдског Окружног суда неопходни. На време се схватило колико би њихово укидање било не само погрешан, већ и опасан потез

После више од пет година постојања, време је да се у одређеној мери редефинишу место, улога и надлежности Специјалног тужилаштва у правцу његовог даљег јачања и осамостаљивања у оквиру јединствене јавнотужилачке организације – каже у разговору за „Тужилачку реч” специјални тужиљац Миљко Радисављевић.

■ **Шта бисте одговорили онима који сумњају да су Србији потребни такви посебни правосудни органи као што су Специјално тужилаштво и Посебно одељење београдског Окружног суда, познатије као Специјални суд?**

– Мислим да је у једном тренутку било и отворених најав да ће ове правосудне институције бити укинуте. Међутим, на срећу, на време се схватило колико би то био не само погрешан већ и опасан потез, па се од тога одустало. Реалност у Србији је таква да су Специјално тужилаштво и Посебно одељење београдског Окружног суда неопходни.

■ **Пре годину дана дошли сте на место специјалног тужиоца. Шта је обележило овај период?**

– Посебно значајним сматрам завршетак првостепеног поступка против припадника такозваног „земунског клана“. Заједно сараније окончаним поступцима, тиме је на неки начин стављена тачка на процесуирање једне од најзначајнијих криминалних група на нашим просторима. Поди-

гли смо и оптужнице против припадника више криминалних група, које су се бавиле нелегалним увозом цигарета. Такође смо покренули кривичне поступке против криминалних група које су се бавиле производњом и трговином наркотицима. Откривене су две лабораторије на подручју Београда, у којима су се производиле значајне количине опојне дроге амфетамина. У једној од њих је пронађено више десетина тона супстанци које су биле намењене за производњу амфетамина, као и одређена количина већ произведене опојне дроге. Код припадника других криминалних група пронађене су и заплењене десетине килограма хероина и кокаина, што је сигуран знак да смо кривичним поступцима обухватили значајне актере на илегалном тржишту наркотика. Били смо у великој мери ангажовани и у кривичном поступку против великог броја лица која су фиктивним набавкама потрошног материјала, робе и резервних делова за потребе ЈКП „Градска чистоћа“ присвојили велике суме новца, а потом их „опрали“ преко предузећа у иностранству. За све поменуте организоване криминалне групе карактеристично је да се њихова активност одвијала у међународним размерама, што је у кривичним поступцима које смо покренули нужно довело до сарадње са колегама из других земаља.

■ **Правни стручњаци упозоравају да се у Србији често мењају закони који регулишу**

кривичноправну материју, да су често недоречени и да садрже контрадикторна решења. Да ли орган на чијем сте челу осећа последице таквог стања?

– Ова констатација је потпуно тачна, али се она односи на целокупни наш правни систем, а не само на кривичноправну област. Међутим, такав тренд није последица пуке жеље законодавца, већ објективна нужност. Наиме, Србија је земља у транзицији са значајним, а понекад и бурним променама у свим сегментима друштва. Промене у законодавству су у ствари последица таквих догађања. Са друге стране, Србија жели да постане чланица Европске уније. Један од предуслова је и хармонизација наших прописа, која се врши изменом постојећих и доношењем нових закона. Подсетићу такође, да је наша земља ратификовала у последње време велики број међународних конвенција и тиме преузела обавезе да у свој правни поредак инкорпорира релевантна решења из конвенција, што такође нужно доводи до измене прописа.

Наравно да честе промене у кривичним прописима, материјалном и процесном законодавству доносе озбиљне проблеме и стварају тешкоће у свакодневном раду. Основна начела материјалног кривичног права, начело легалитета, начело обавезне примене блажег закона и друга, нужно захтевају релативну стабилност и трајност прописа. Кривични законик донет 2005. године при-

тужилац за организовани криминал

МОРА ДА БУДЕ САМОСТАЛНИЈЕ



мењује се од јануара 2006. године, а већ је формирана радна група за његову измену и допуну.

Законик о кривичном поступку који се понекад назива и мали Устав, неминовно треба да буде закон који се неће често мењати, јер уређује поступак у коме се одлучује о основним људским правима.

Међутим, нови појавни облици криминалитета, нужно захтевају и нова законска решења. Подсетићу на кривична дела која су последњих година ушла у наш кривични законик, као што су „прање новца”, кривична дела против безбедности рачунарских података, преношење инфекције ХИВ- вирусом, противправна изградња и стављање у промет објеката и постројења која загађују животну средину. Сложићемо се да је то било неопходно.

Посебно бих желео да укажем на нову праксу када је у питању начин израде закона. Реч је о то-

ме да судије и тужиоци, поготову из Специјалног тужилаштва и Посебног одељења укључени у радне групе које су припремале све законе из сета такозваних правосудних закона, чије се усвајање ускоро очекује. Сматрам да је то нови квалитет и сигуран сам да ће се то одразити и на решења у тим законима, те да ће се избећи све недоречености и контрадикторна решења.

■ **Могу ли се интервенцијама у процесном законодавству поступци које ваше тужилаштво иницира пред Специјалним судом учинити ефикаснијим и краћим?**

– Поредиће трајање кривичних поступака пред Посебним одељењем са такозваним редовним кривичним поступцима, имајући при том у виду број окривљених, тежину и сложеност кривичних дела, обиман доказни материјал и организационе проблеме, мислим да се већина по-

слова завршава у реално могућим роковима. Наравно, и ту има изузетака, али ретких. Морам да укажем на искуство колега из других земаља, који отворено признају да њихови кривични поступци за кривична дела организованог криминалитета трају чак знатно дуже, поготову у Италији. С друге стране, сматрамо да је могуће додатно убрзати наш кривични поступак, и таква решења су у великој мери присутна у концепту новог ЗКП-а, са такозваном тужилачком истрагом. Сада се налазимо у необичној ситуацији, када је у питању Законик о кривичном поступку. Примењујемо Законик из 2001. године и врло мали број одредаба новог Законика, чија је примена одложена до 31. децембра 2008. Истовремено, формиране су две радне групе, од којих прва има задатак да постојећи Законик из 2001. године усклади са новим Уставом, а друга да понуди нову

верзију Законика, са тужилачком истрагом. Обе радне групе покушавају да кроз измену постојећих и увођењем нових решења, кривични поступак убрзају, јер је то један од циљева који се жели остварити.

■ *Са оснивањем посебних правосудних органа, уведени су и неки нови институти, попут сведока сарадника и прикривеног иследника. Колико су се они показали делотворним у борби против организованог криминала?*

– У нашим кривичним поступцима статус сведока сарадника је добило десетак лица, а последњи пут то је било 2006. године. Наше искуство, али и искуство колега из других земаља говори да се ради о значајном институту, који у великој мери доприноси успешном доказивању кривичних дела организованог криминалитета. Због затворености, конспиративности и добре организације, врло је тешко доћи до доказа о поступцима које водимо због унапред поменутих кривичних дела без доброг инсајдера. Он представља значајно доказно средство сам по себи, али и значајан извор података о другим доказима који се могу користити у току поступка. У најзначајнијим предметима, које смо покренули, коришћени су сведоци сарадници и они су у значајној мери допринели утврђивању релевантних чињеница и околности. Међутим, ниједна одлука донета у Посебном одељењу није се заснивала само на том доказу. Напротив, релевантне чињенице су утврђиване и бројним другим доказима, а једна од обавеза сведока сарадника је да на постојање таквих доказа укаже, поред осталог и ради провере његовог исказа.

Прикривеног иследника смо користили само у једном предмету и искуство са овом специјалном истражном техником такође је позитивно. Нужно је да министар унутрашњих послова донесе одговарајући правилник,



Фото: Емил Чонкић

Специјални тужилац у разговору са главним уредником „Тужилачке речи“

којим ће се уредити одређена питања, значајна за реализацију ове технике, након чега ће се она користити у много већој мери.

■ *Организовани криминал није само проблем Србије, већ и других земаља. Каква је ваша сарадња са колегама из иностранства?*

– Једна од карактеристика организованог криминалитета је и његова међународна компонента, односно чињеница да се та кривична дела врше у међународним размерама. У великом броју случајева био је присутан тај елемент, а посебно код кривичних дела кријумчарења људи, роба, наркотика и возила. Због тога, али не само због тога, успоставили смо одличну сарадњу са колегама у иностранству. Она се одвијала у почетку кроз упознавање са њиховом праксом, начином рада, законским решењима. Након тога смо отпочели са међусобним пружањем међународне кривичноправне помоћи, размене података и информација, а сада смо у прилици да радимо на заједничким предметима. Та сарадња се одвијала увек у оквирима релевантних међународних конвенција, које је потписала наша земља, билатералних уговора и посебних споразума које је потписало тужилаштво. Нарочито истичем сарадњу са колегама из Дирекције за борбу против мафије (ДНА) из Италије. Њихова подршка и помоћ су нам увек

били драгоцене, поготову ако се има у виду да се ради о земљи и институцији која је прва у Европи „отворила фронт“ према организованом криминалитету и, нажалост, за то платила високу цену. Њихово искуство и традиција у тим активностима су увек релевантне. Комуникација са колегама из Италије је врло интензивна, а само у току јуна у Београду смо имали два значајна сусрета са колегама из ДНА.

■ *Да ли планирате измене у постојећем саставу Специјалног тужилаштва и који ће бити најважнији критеријуми приликом избора ваших нових заменика?*

– До одређених персоналних промена је већ дошло, јер два заменика више нису у Специјалном тужилашству. Искуства претходних специјалних тужилаца, а и моје искуство говори да међу колегама нема велике заинтересованости за долазак и рад у Специјалном тужилашству. То је очигледна последица спознаје да се ради о веома тешком, одговорном, а треба отворено рећи, понекад и опасном послу. Дакле, ко поседује ентузијазам, ко је посвећен послу, а при том је и врхунски професионалац, чији морални кредибилитет није под сумњом, биће радо виђен у нашем тиму. Истовремено, то су и критеријуми за улазак у тим. ❖

Вељко Ракић

Лидија Комнен Николић о изазовима и проблемима посебног тужилаштва за високотехнолошки криминал

САЈБЕР КРИМИНАЛ У СЕНЦИ РЕФОРМЕ ПРАВОСУЂА

Највећи проблем у раду посебног тужилаштва је недостатак законских одредби који се односе на његову стварну надлежност

Последњих осам година Република Србија је у више наврата трагала за визијом организованог правосуђа, које би испуњавало критеријуме Европске заједнице. То се нарочито огледало у честим променама законодавства, пре свега Закона о јавном тужилаштву, као и у доношењу низа посебних закона који установљавају оснивање посебних тужилаштава. Тако, сада постоје три посебна тужилаштва мимо тужилаштава опште надлежности.

Република Србија је 7. априла 2005. године начинила пропре-

сиван корак потписујући Конвенцију о компјутерском криминалу Савета Европе. Као даљи корак једне визије уследило је и ступање на снагу Закона о организацији и надлежности државних органа у борби против високотехнолошког криминала крајем јула 2005. године. Анализом законских одредби произилази закључак о истоветности организације са оном која је установљена Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала. Тако је при Окружном јавном тужилаштву у Београду

основано посебно одељење за борбу против високотехнолошког криминала, које има надлежност на целој територији Србије. При Окружном суду у Београду основано је посебно веће као и истражно одељење за поступање у предметима високотехнолошког криминала, а предвиђено је и оснивање специјализоване службе у оквиру Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Међутим, за разлику од брзине усвајања закона, процес конституисања свих законом предвиђених органа трајао је скоро



Лидија Комнен Николић, посебно тужилац за високотехнолошки криминал

три године. Наиме, тужилац за високотехнолошки криминал је именован тек крајем фебруара 2007 године, док је специјализована служба у оквиру МУП-а почела са радом у марту ове године. Такође, потребно је напоменути да у овом моменту још није ратификована Конвенција, која је потписана 2005. године.

Формалноправно гледано, посебно тужилаштво за високотехнолошки криминал поступа по предметима нешто више од годину дана, односно од момента добијања сагласности на систематизацију радних места од стране Министарства правде Републике Србије.

Кадрови и смештај

У посебно тужилаштво су упућени на рад два заменика јавног тужиоца, као и два виша тужилачка сарадника, а систематизација радних места у овом моменту не може бити попуњена због недостатка одговарајућих службених просторија. Тренутно, посебно тужилаштво смештено је у оквиру просторија Окружног јавног тужилаштва у Београду.

Због изнетих проблема, временски период од почетка ефективног рада посебног тужилаштва није обележен само поступањем по предметима већ и читавим низом радњи које треба да допринесу стварању неопходних предуслова за функционисање тужилаштва чија се надлежност простире на целој територији Србије. Овде бисмо истакли упућивање дописа свим окружним и општинским јавним тужилаштвима на територији Србије са обавештењем о почетку рада посебног тужилаштва и достављањем бројева телефона увек дежурних заменика јавног тужиоца у току предкривичног поступка. Слични дописи упућени су и већини полицијских управа на територији Србије са детаљним упутством поступању у предметима из области ком-

пјутерског криминала. Циљ ових дописа је био успостављање јединственог поступања, како тужилаца тако и полиције, приликом откривања и гоњења извршилаца кривичних дела која се сматрају високотехнолошким криминалом, што је од изузетне важности због специфичности прикупљања и обезбеђења доказа и окружења у којем се докази налазе.

Проблеми у раду

Највећи проблем у раду посебног тужилаштва условљен је недостацима законских одредби који се односе на стварну надлежност тужилаштва. Наиме, чланом 3. Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, на један специфичан начин уређена је стварна надлежности, и то навођењем групе кривичних дела из Кривичног законика Републике Србије. Међутим, оваквим таксативним навођењем дошло се до ситуације да су одређена кривична дела изостала, иако би по начину извршења требало да буду у надлежности посебног тужилаштва за високотехнолошки криминал. Ту пре свега мислимо на злоупотребу платних картица и интернет педофилију. Наравно, овде се не завршава списак кривичних дела који би требало да буду у надлежности посебног тужилаштва, већ се само ради о кривичним делима која су у пракси учестала, а која су, противно логици, остала изван стварне надлежности посебног тужилаштва.

Да би се могао стећи утисак о обиму посла, навешћемо укратко статистичке податке за годину дана поступања тужилаштва.

Поднет је укупно 91 захтев за спровођење истраге. У оквиру истраге, применом члана 455. ЗКП-а подигнуто је 26 оптужница. У редовном поступку, након окончане истраге подигнуто је 25 оптужница. Највећи број пред-

мета односи се на извршиоце кривичних дела из члана 199. Кривичног законика. С обзиром на то да је надлежност тужилаштва условљена бројем примерака ауторских дела који су одузети од окривљеног, тужилаштво је ради ефикаснијег поступања израдило софтвер који за циљ има претраживање и идентификацију назива ауторских дела и носилаца ауторских права. У овом моменту у бази се налази преко 8.000 наслова. Да би се направила оваква апликација, било је потребно обратити се свим филмских дистрибутерима, као и дистрибутерима компјутерских игара. Велику помоћ у погледу пословних софтвера имали смо од канцеларије Мајкрософта у Србији, као и асоцијације БСА.

Потребно је указати и на специфичност броја предмета у такозваном КТР уписнику. Наиме, за годину дана поступања тужилаштво је примило 91 предмет. Могући разлог оволиког броја предмета јесте непознавање материје од стране подносилаца пријаве, који у великом броју случајева сматрају да је тужилаштво за високотехнолошки криминал стварно надлежно за гоњење извршилаца сваког кривичног дела које има било какве везе рачунарима или интернетом.

Неодговарајућа регулатива

Ипак, највећи системски проблем представља неодговарајућа законска регулатива у овој области права. Наиме, већина земаља суочава се са немогућношћу праћења напретка информационих технологија, што је код нас посебно изражено. Кривична дела која су тренутно предвиђена у Кривичном законнику не задовољавају критеријуме Конвенције о компјутерском криминалу, а ситуација је слична и кад је у питању Законик о кривичном поступку. Због тога смо принуђени да се у свакодневном раду користимо позитивним искуствима суседних земаља.

У вези са неодговарајућом законском регулативом, посебно истичемо да је ово тужилаштво упутило иницијативу Министарству правде за изменом посебног закона, као и системских кривичних закона, надајући се да ће у скорије време бити разматрана и усвојена.

Чланом 3. Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала прописано је која кривична дела се сматрају кривичним делима високотехнолошког криминала а чланом 2. истог закона дефинисан је и појам високотехнолошког криминала.

Криминал без граница

Ради потпунијег разумевања проблематике, нарочито је потребно указати да се високотехнолошки криминал не одвија само у оквиру граница Републике Србије, што је условило и сарадњу са међународним организацијама које функционишу на територији Републике Србије. Пре свега мислимо на амбасаде држава које се посебно истичу у борби против компјутерског криминала и које су ову појаву сагледале као озбиљну опасност по своја друштва. Успостављена је и конкретна сарадња са правосудним органима САД-а, Француске и Велике Британије, као и са канцеларијом Савета Европе, која је била отворена до пре месец дана и функционисала је у оквиру просторија Министарства правде Републике Србије. Сарадња са Европском агенцијом за развој реконструкцију омогућила је опремање тужилаштва одгова-

рајућом рачунарском опремом. Сарадња са мисијом ОЕБС-а и Америчком привредном комором допринела је обуци тужиоца и судија распоређених за поступање у кривичним предметима високотехнолошког криминала.

Доста тога је постигнуто за нешто више од годину дана, али у наредном периоду нам предстоји да још упорније указујемо на штетне последице и опасност извршења ових кривичних дела, како за појединце тако и за вредне субјекте и саму државу.



Поред неадекватне законодавне регулативе, проблем представља и неразумеваче опасности и последица које настају извршењем кривичних дела високотехнолошког криминала, а што је у директној узрочно-последичној вези са тромошћу државе у предузимању реформе регулативе у овој области. Нажалост, овакав однос државе је истакнут и у тексту нацрта новог Закона о јавном тужилаштву, који је измењен у односу на текст који је сачињен од стране Удружења тужилаца и у оквиру секретаријата за реформу правосуђа.

Сагледавањем окружења у којем радимо, као и осталих чинилаца који утичу на функционисање свих тужилаштава на територији Србије, трудимо се да кроз свакодневне контакте, како личне тако и телефонске, премостимо проблеме у поступању овеспецифичневрстекриминала. Сматрамо да ће у великој мери помоћи и интернет презентација коју је тужилаштво креирало и налази се на адреси: www.tuzilastvovtk@okjt.sr.gov.yu.

Посебно тужилаштво за високотехнолошки криминал је на располагању за све недоумице које се односе на било који појавни облик криминала који је повезан за компјутерима, без обзира да ли је ово тужилаштво надлежно или не, јер је изузетно важно прибавити доказе на законит начин и у складу са начелима Конвенције о компјутерском криминалу.

Изузетно је важна и комуникација између посебног тужилаштва и тужилаштава на целој територији Србији, јер само тако може да се постигне помак у превазилажењу проблема који настају приликом борбе против нових појавних облика високотехнолошког криминала.



Излагање Владимира Вукчевића, тужиоца за ратне СПРЕГА РАТНИХ ЗЛОЧИНА И

Да би се супротставиле овој и оваквој врсти криминалитета, велики број држава, укључујући и нашу, иновирао је своја материјална, процесна и организациона законодавства

У својим различитим појавним облицима криминал је реалан друштвено - историјски феномен, који је пратио политички, правни, економски, културни, технички, технолошки, информацијски развој друштва и налазио простор за своје деловање. Истовремено, својом разноврсношћу и ефикасношћу, криминал је био више или мање испред политичко-правног механизма са којима су се државе бориле против њега.

Зашто је то тако? Као правно уређена друштва, државе прописују „правила игре” којих се морају придржавати у тој борби. Та правила у основи садрже моралне постулате, правне, политичке и хумане принципе и стандарде прихваћене од већине чланова конкретних друштава – држава.

С друге стране, и криминал има своја правила која су практично без икаквих моралних и правних ограничења и која су у готово потпуној супротности са званичним друштвеним. Преваходни мотив криминала је интерес, најчешће материјални – финансијски, дакле лукративни.

Финансијска моћ и спрега

Током 20. и почетком овог века, овај интерес континуирано добија квалитативно, квантитативно и организационо један нови вид испољавања. Уместо појединачна или *ad hoc* група и група која се баве разном врстом криминалитета, државе се сусрећу са веома добро структурираним организацијама. Оне имају чврсту унутрашњу хије-

рархију, дисциплину, високу конспирацију, детаљно разрађену стратегију и тактику маскирања криминалне делатности и избегавања кривичне одговорности, као што су, на пример, подмићивање и застрашивање сведока, вештака, судија, тужилаца, полицајаца, укључујући чак и њихову ликвидацију.

За све ове делатности поману организације располажу великим финансијским средствима, што им, између осталог, помаже да се повежусе појединцима на важним положајима у државним, политичким и привредним структурама. Обим и структура овог криминалитета се шири: трговина наркотицима, људима, наоружањем, корупција... При томе, организоване криминалне групе, такође, користе најсавременија техничка, технолошка и комуникациона средства. За ову врсту криминалитета, поготово у последњих неколико деценија, не постоје националне границе и зато он врло брзо поприма интернационални карактер.

Два лица „исте наказе”

Поред организованог криминала особеност краја 20. века на више тачака у свету је и појава тешких повреда хуманитарног права која су се догађала у етничким сукобима, грађанским ратовима, а које су биле најизраженије у бившој СФРЈ, Источном Тимору, Сијера Леонеу, Руанди...

Мада на први поглед у први план избија етнички контекст криминалних група („Коса ностра”, „Мафија”, –САД, Италија, у

новије време криминалне групе афроамериканаца, руска, кинеска, јапанска, албанска мафија...), корени организованог криминалитета првенствено леже у конкретним социјалним и економским условима, пре свега у великом сиромаштву одређених друштвених слојева и њиховој немоћи да легалним путем промене свој незавидан друштвени положај. Етничка припадност представља само конкретну форму организовања, начин деловања, степен међусобне блискости и слично. После пропасти реалног социјализма у земљама централноисточне Европе драматично се поставило питање организованог криминалитета. Поред свих наведених услова и околности које погодују настанку и развоју организованог криминалитета, у историјском смислу може се говорити и о неким специфичним околностима, као што су, на пример, грађански или међудржавни рат, велики социјални немири...

Конкретна потврда овакве констатације су социјалне, економске и политичке прилике у нашој земљи у последњих петнаестак година. Рат у окружењу, а касније и на нашем тлу, економске санкције, дефицит роба широке потрошње (посебно нафтних деривата), анархични процеси приватизације, нарушавање моралних вредности и стандарда, разочараност људи постиглих са ратишта у дужем временском периоду, створили су друштвену климу која се оправдано може сматрати генеришу-

злочине на округлом столу у организацији ОЕБС-а

ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА

ћим факторима за настанак и брзо развијање разних видова организованог криминалитета у нашој земљи. Ратни злочини и организовани криминал деловали су заједно. Они су, свакако, како новинар Милош Васић запажа, „два лица исте наказе”.

Улога кључних сведока

Како се супротставити овој и оваквој врсти криминалитета? Једна од најважнијих иновација односи се на установљење института, у традиционалном смислу познато под називом „*крунски сведок*” (у САД „сведок под имунитетом”, у Италији „сведок покајник-пентит”, код нас и неким другим упоредним законодавствима „сведок сарадник”). Велики број држава, па и наша, у наведеном смислу су иновирале своја материјална, процесна и организациона законодавства. Без обзира на појединачна законодавна решења држава, институт сведока сарадника има најмање једну заједничку особину – *сведок сарадник може бити само припадник организоване криминалне организације*. Конкретније речено, у процесно-правном смислу, то је лице за које постоји основана сумња да је припадник организоване криминалне организације и од којег се основано може очекивати да ће својим исказом дати значајан допринос за откривање и доказивање кривичних дела припадника криминалне организације. Да би се таква очекивања реално испунила, законодавци су се морали обавезати на конкретну повластицу–привилегију према таквом сведоку. Те привилегије се, у зависности од законодавстава појединих држава крећу од аболирања од кривич-



Владимир Вукчевић

започетог кривичног гоњења, па до блажег кажњавања или ослобађања од казне или дела казне.

Тешкоће с доказима

Неспорно је да кривична дела ратних злочина спадају у најтежу врсту, како по начину извршења тако и по прописаним казнама. Она су веома сложена због већег броја алтернативних радњи извршења с једне стране, а с друге,

и материјалноправне и процесноправне природе, у које нарочито спадају проблеми дефицита доказног материјала. Овакву констатацију потврђују случајеви досадашњих процесуирања ратних злочина, не само код нас, него и код других бивших југословенских република, пре свега Босне и Херцеговине и Хрватске. Све до друге половине 2003. године поступци за ову

врсту криминала одвијали су се, у почетку пред војним, а потом и пред редовним, цивилним правосудним органима. Примера ради, наводимо најважније доказне тешкоће. Као што је општепознато, ратни сукоби на простору бивше Југославије догађали су се на територијама сада самосталних држава Хрватске и Босне и Херцеговине, као и на територији АП Косова и Метохије. И у току и након ових сукоба, већина потенцијалних извршиоца, оштећених и сведока, променили су и пребивалиште (боравиште) и при том стекли ново држављанство, између осталог, и по основу националног критеријума.

Према уставним и законским решењима свих бивших југословенских република, није дозвољено изручење сопствених држављана другим државама ради вођења кривичних поступака. Многи неопходни докази при извршењу ових кривичних дела никада нису ни прибављени, а део оних који су својевремено прикупљени или су загубљени или уништени. Затим, многи оштећени и сведоци више нису живи, а посебан проблем је знатна временска дистанца између времена када су ти ратни злочини извршени и времена када се за те злочине суди.

Нажалост, у новодопуњеном Законику о кривичном поступку (глава XXIX), као ни у осталим главама, нема ниједне одредбе која би се односила конкретније на поступак за кривична дела ратних злочина. Овакво решење је оставило недопустиво велику правну празнину, коју је у процесуираним случајевима било могуће попунити једино аналогном, што је опет, са становишта правних принципа недозвољено у кривичном праву уопште. Како су се ови поступци одвијали након доношења поменутог Закона и по престанку оружаних сукоба на простору бивше Југославије, једини нови институт који се у овим поступ-

цима могао користити из главе XXIX Законика о кривичном поступку је *институт сведока сарадника*. До сада, у свим поступцима за ова кривична дела пред Већем Окружног суда у Београду, овај статус добила су само два лица.

Законска празнина

Када се ради о општим и посебним материјалним условима, неопходним да би неко лице добило статус сведока сарадника у поступцима који се воде за дела ратних злочина, применом аналогije, изнуђено се мора навести да јавни тужилац може суду предложити да се као сведок саслуша припадник војне, или полицијске формације или припадник политичке власти против кога је поднета кривична пријава или се води кривични поступак за дело ратног злочина. Остали услови (олакшавајуће околности и значај исказа) нису сами по себи проблем, јер се објективно могу третирати, као и у кривичним поступцима за дела организованог криминала, наравно, уз већи изложени критички осврт.

Посебан и велики проблем у оваквој сходној примени Закона је питање лица које не може бити сведок сарадник. У смислу члана 504.б став 3., сведок сарадник не може бити лице за које постоји основана сумња да је организатор криминалне групе. Аналогним тумачењем наведеног става ове одредбе произилазило би да сведок сарадник не може бити ни једно лице из командне структуре оружаних формација или руководеће структуре политичких власти. Ово је веома проблематично, управо због хијерархијске структуре оружаних формација и политичких власти (наредбе се доносе и преносе са виших ка нижим надлежним структурама).

Неадекватно решење

Разматрање ове проблематике је веома сложено и захтевало би

много више простора него што обухвата тема овог рада. Али у принципу наводимо да би се предвиђено законско изузеће у погледу лица које не може бити сведок сарадник могло односити само на оне припаднике оружаних формација или политичких власти, који су као први надлежни у хијерархијској структури издали евентуално инкриминисане наредбе. Дакле, сва она лица која су са ниже хијерархијске лествице преносила или наређивала спровођење наредби лица са највише хијерархијске структуре, могли би добити статус сведока сарадника.

Наша регулатива није дала одговарајући одговор ради решавања свих ових, а могуће и других проблема у примени посебних правила поступка у односу на ратне злочине. Истина, новоусвојени Законик о кривичном поступку питање ратних злочина, конкретно института сведока сарадника, прописује само једним јединим чланом, тачније речено једним ставом (члан 156. став 3.), који гласи: „под условом из става 1. овог члана сведок сарадник може да постане и лице против кога је донето решење о спровођењу истраге или подигнута непосредна оптужница за кривично дело против уставног уређења и безбедности или за *кривично дело против човечности и међународног права*, које је учињено од стране три или више лица, која су се организовала за вршење кривичних дела”.

Сматрамо да је овакво решење у толикој мери неадекватно, да би било боље да, као такво, није ни донето. Наиме, у ставу 1. члана 156. говори се о сведоку сараднику као лицу, између осталог припаднику криминалне организације, што опет наводи на аналогно упоређење са оружаним формацијама или органима политичке власти. Значи, овај проблем оваквим регулисањем није решен, него је, остао готово исто-

ветан као и према досадашњој регулативи. Сваковрсним тумачењем става 3. наведеног члана, могло би се закључити да би статус сведока сарадника могло добити само лице припадник неке паравојне формације од најмање три члана, која је у потпуности ван контроле легалних оружаних и цивилних власти, а која су се претходно удружила, односно организовала за вршење кривичних дела, претпоставља се ратних злочина. Ово је непримерено решење, како у смислу наших законских решења, тако и у смислу важећих међународних конвенција, у првом реду Женевске конвенције.

Неопходне измене

Поред ове суштинске примедбе на наведено решење, сматрамо да је законодавац направио и један правнотехнички пропуст, а који може да доведе и до суштинских проблема. Конкретно, било је неопходно да се у ставу 3. члана 156. ЗКП-а, поред услова из става 1., наведу и услови из става 2. истог члана, јер је реч о посебним условима које мора да задовољи неко лице да би добило тај статус (разлози целисходности, значај исказа, немогућност или знатно отежано утврђивање важних чињеница). Као што је већ истакнуто, наведени посебни услови су и суштински и правнотехнички врло коректни, и у том смислу прихватљиви и у поступку за ратне злочине приликом предлагања и доношења одлука о статусу сведока сарадника.

Ови битни, а могуће и неки други проблеми, могли би да буду решени или доношењем новог, односно изменама и допунама постојећег Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине, или, што сматрамо да би било адекватније, изменама и допунама новодонетог Закона о кривичном поступку, и то пре почетка његове примене. У против-

ном, сви наведени проблеми остаће и даље нерешени, између осталог и због неопходности аналогне примене члана 13. наведеног Закона о организацији и надлежности државних органа у по-

противном било знатно отежано, а у неким ситуацијама и немогуће. Објективно, ову констатацију за сада потврђује непраноснажна осуђујућа првостепена пресуда према већем броју оптужених



ступку за ратне злочине, пошто ће правосудни органи бити принуђени да се у таквом тумачењу позивају на главу I члана 21. и главу VIII члана 156., закључно са чланом 164. новодонетог ЗКП-а.

Што се тиче наших искустава у досадашњој примени овог института у поступцима за ратне злочине, истичемо две ствари. Као прво, саслушани сведоци сарадници дали су велики допринос правилном утврђивању важних чињеница у конкретном кривичном поступку, што би у

лица за ова кривична дела (такозвани случај „Овчара“). Друго, приликом предлагања и доношења одлуке о њиховом статусу, превасходно је цењен значај њиховог исказа за откривање и доказивање кривичног дела ратног злочина, затим да је значај њиховог исказа био претежнији од штетних последица кривичног дела које су извршили, а свакако су цењене и прописане олакшавајуће околности, на начин колико је то објективно било могуће. ❖



Исабеау Виландре, адвокат и директор ОВЛАШЋЕЊА ЈАВНОГ

У надлежности канадског тужилаштва је гоњење за кривична дела прописана у више од 50 федералних закона и давање правних савета свим државним органима који спроводе закон

Јавно тужилаштво Канаде (PPSC) је федерална државна организација, основана 12. децембра 2006. године. PPSC врши овлашћења генералног правног заступника Канаде (који у исто време врши функцију министра правде) у области кривичног права, предузимајући кривично гоњење за кривична дела у надлежности федералног правосуђа и доприносећи јачању кривичног правног система. Оно је независна организација, која одговара парламенту преко генералног правног заступника Канаде.

У надлежности Јавног тужилаштва Канаде је кривично гоњење за кривична дела прописана у више од 50 федералних закона и давање правних савета у тој области свим државним органима који спроводе закон. Међу кривичним делима за која је надлежно јавно тужилаштво Канаде су она која се односе на дрогу, организовани криминал, тероризам, пореско право, прање новца и имовину стечену вршењем кривичних дела, злочине против човечности и ратне злочине, кривична дела КЗ оних територија Канаде које немају статус провинција, и још велики број кривичних дела дефинисаних федералним прописима.

Мандат и овлашћења директора

У Јавном тужилаштву Канаде запослено је на неодређено време око 900 лица, од којих је око 500 тужилаца, а више од 810 адвоката из целе Канаде такође се повремено ангажује, путем уговора на

одређено време ради обављања тужилачког посла.

Закон о директору јавних тужилаштва предвиђа да он поступа „под и у име генералног правног заступника Канаде”. Однос између генералног правног заступника и директора заснива на поштовању независности тужилачке функције и потреби да се консултује о питањима од општег интереса.

Да би се очувала независност

Школа за тужиоце

Школа за тужиоце подразумева тренинг на послу, који спроводи Јавно тужилаштво Канаде.

Тренутно, за око 70 тужилаца школа нуди два једнедељна интензивна курса годишње, од којих сваки покрива велики број тема. Правници из приватне праксе које Јавно тужилаштво ангажује по уговору, као и неки тужиоци на нивоу провинције и службена лица која спроводе истраге такође су међу полазницима.

директора, генерални правни заступник Канаде све своје инструкције директору мора доставити у писменој форми и објавити их у „Службеном гласнику Канаде”. Са друге стране, директор мора обавестити генералног правног заступника о сваком кривичном гоњењу или планираној акцији која може бити од општег

интереса, пружајући му прилику да интервенише или преузме даљи поступак у конкретном предмету. Додатно, Јавно тужилаштво Канаде мора доставити годишњи извештај генералном правном заступнику Канаде ради разматрања у парламенту.

Основна овлашћења, обавезе и функције директора јавних тужилаштва су:

- покретање и вођење кривичног поступка за кривична дела прописана федералним законима;
- учешће у поступцима који покрећу питања од општег интереса, а која могу бити од утицаја на кривично гоњење или спровођење истраге;
- издавање смерница федералним тужиоцима;
- давање правних савета државним или истражним органима о општим питањима, у вези са кривичним гоњењем или са конкретном истрагом која може резултирати кривичним гоњењем;
- вршење овлашћења генералног правног заступника Канаде у кривичним гоњењима која је он покренуо и
- вршење других овлашћења и извршење других обавеза или задатака поверених од стране генералног правног заступника, који су компатибилни са обављањем функције директора.

Јавно тужилаштво Канаде није истражни орган. Оно кривично гони након што је истрагу спровела Краљевска полиција Канаде (RCMP) или нека друга поли-

Канадског пројекта реформе правосуђа у Србији

ТУЖИЛАШТВА КАНАДЕ

цијска организациона јединица, или истражни орган надлежни за кривична дела прописана федералним законима.

Надлежност тужилаштва

Јавно тужилаштво Канаде саветује и помаже истражним органима у фази истраге и тесно сарађује са њима, посебно у случајевима тероризма, криминалних организација, имовине стечене вршењем кривичних дела, прања новца, превара на тржишту и других комплексних предмета. Надлежност Јавног тужилаштва Канаде (PPSC) је саветовање и процесна помоћ свим државним органима који спроводе закон, као и кривично гоњење у свим предметима у којима се појављује генерални правни заступник Канаде у име

Круне. Једини стратешки циљ Јавног тужилаштва Канаде је кривично гоњење за кривична дела прописана федералним законима независно од сваког недоличног утицаја и уз поштовање јавног интереса.

Када иступа у име генералног правног заступника Канаде, Јавно тужилаштво своје обавезе треба да извршава на објективан и непристрасан начин. Главне обавезе су:

- обавезанезависног поступања код доношења одлука о кривичном гоњењу;
- обавезанезависног поступања код давања правних савета у вези са кривичним гоњењем.

Јавно тужилаштво Канаде предузима кривично гоњење за кривична дела прописана федералним законима ако су кривич-

ни поступак покренули федерална полиција, друга федерална истражна тела, Краљевска полиција Канаде (ако је затражено њено ангажовање) али и провинцијске и општинске полицијске снаге. Савети које тужилаштво даје током истраге, посебно у комплексним предметима, неопходни су за постизање усаглашености истражних техника и процедура са константно еволуирајућим доказним правилима и заштитом предвиђеном *Канадском повељом о правима и слободама*. Рано укључивање тужилаштва у истражни поступак има предности, јер се на такав начин смањује ризик да неке оперативне одлуке, рецимо оне које се односе на методе којим се прикупљају докази, касније негативно утичу на прихватљивост доказа на суђењу.

Помоћ реформи српског правосуђа

Канадски пројекат реформе правосуђа у Србији реализује се захваљујући финансијској подршци Владе Канаде сарадњом са Канадском агенцијом за међународни развој (CIDA), а спроводи га конзорцијум Генивар–универзитет у Отави.

Програм чине три компоненте:

1. дијалог о доношењу одлука и стратешка подршка реформи правосуђа; 2. развијање капацитета за стручно усавршавање у правосуђу; 3. јачање делотворности функционисања судске власти, спровођењем програма у правосудним органима у Краљеву и Зрењанину.

У настојању да помогне реформу правосуђа у Србији Ц-С ЈРП сарађује са великим бројем институција и организација као што су окружни и општински судови и јавна тужилаштва у Краљеву и Зрењанину, Министарство правде Републике Србије, Уставни суд Србије, Друштво судија Србије, сектор за равноправност полова при Министарству рада и социјалне политике, адвокатске коморе Београда и Србије, Центар за медијацију... Изузетно важан сегмент рада пројекта представља успешна сарадња са Удружењем тужилаца Србије, чије смо напоре подржали реализацијом пројеката израде Приручника за тужиоце и подзаконских аката, неопходних за рад Државног већа тужилаца. Надамо се да ће се та плодотворна сарадња наставити све до краја пројекта у септембру 2009. године.

Организација

Јавно тужилаштво Канаде је релативно мала организација. Као тужилаштво на националном нивоу своје услуге грађанима пружа кроз мрежу тужилаштва у сваком региону Канаде. Већину запослених чине тужиоци. Њима помажу и други професионалци као што су искусни менаџери, правни саветници, административно особље и финансијски службеници. Додатно, Јавно тужилаштво ангажује правнике из приватног сектора у регионима у којима би били превелики трошкови отварања канцеларије или ангажовање тужиоца који би повремено тамо путовао, или тамо где потреба за носиоцима тужилачке функције превазилази постојеће људске ресурсе. Тренутно, Јавно тужилаштво има сталне уговоре са 230 канцеларија широм Канаде, у којима ради око 800 правника. ❖

Др Милан Шкулић, професор на Катедри за „БОЉЕ СТО КРИВАЦА НА НЕВИН ЧОВЕК У ЗАТВОРУ”

Поступање по начелу *in dubio pro reo*, се (иако оно према ЗКП-у из 2001. године не произлази из законских одредби, јер је ово начело унето тек у нови ЗКП из 2006.), не обавезује само суд када доноси одлуку о предмету кривичног поступка, већ и друге државне органе, па и полицију и јавног тужиоца, када оцењују доказни значај одређених чињеница, што је неспорно у литератури. Наравно, ово начело се другачије примењује од стране органа који су у функцији откривање кривичног дела и кривичног гоњења, тако да се не односи на мериторно одлучивање, већ за *закључивање*, које ће онда, када нешто остане само у сумњи, бити увек у корист окривљеног. На пример, ако није извесно да ли се ради о основаној сумњи или о блажој форми сумње, то јест основима сумње, сматраће се да постоји блажи облик сумње и слично.

Јавни тужилац, иако и сам странка у кривичном поступку, није само странка, већ је много више од обичне странке. Као државни орган дужан је да води рачуна и о ширим друштвеним интересима, а не само о страначком интересу везаном за његов основни процесни задатак, а то је вршење функције кривичног гоњења. Оваква улога јавног тужиоца је типична за све правне системе који припадају континенталноевропској правној традицији. То такође значи да је јавни тужилац дужан да води рачуна, како о доказима који терете окривљеног, тако и о онима који иду окривљеном у прилог.

Примена начела *in dubio pro reo* и поштовање претпоставке невиности у средствима јавног информисања и од стране државних органа

Посебно је важно да јавни тужилац стриктно поштује претпоставку невиности.

Начело *in dubio pro reo*

Покушаћемо да објаснимо практични значај примењивања начела *in dubio pro reo* на једном интересантном не само правном, већ и историјском примеру. Један од основних извора међународног правног поретка су међународни уговори. Данас, када се неки моћници из све снаге упињу да некако превазиђу „баријере” међународног права у покушају отимања великог дела српске државне територије, може бити уместо подсећање на једног познатог прекршиоца међународног права. Ради се о немачком фиреру и његовом својевремено јавно изреченом ставу да: „сви међународни уговори трају онолико дуго колико то одговара нашим интересима”. Илустративна је и једна Гебелсова изјава у којој он истиче: „Што се нас тиче, ми смо мостове иза себе срушили... ми смо се до краја упустили и коначно одлучили... ући ћемо у историју као највећи државници или као највећи злочинци”. Срећом, историја их је жигосала као злочинце, али се учитељица живота, нажалост, онима који нису благовремено научили важне историјске лекције, понавља у најдрастичнијим облицима.

Једна од најупадљивијих карактеристика Другог светског рата и нацистичких злочина су концентрациони логори, као својеврсна „индустрија смрти”. Ти логори ипак нису сасвим оригинални немачки „изум”. Њих су практиковале и британске оружане снаге током Бурског рата, у односу на цивилно становништво, које је тамо било изложено тешком страдању и бруталном поступању. Независно од ових историјских чињеница, неспорно је да класичан тип концентрационих логора, као механизма физичког уништења „непожељних” народа и етничких група, пре свега Јевреја, али и Рома, те словенских народа, као и идеолошких противника, ипак није као такав постојао, сведок га нису креирали немачки нацисти. Они су први створили логоре смрти, а у томе су их верно следиле идеолошки поклоници и верни савезници, међу којима су на крволочније биле хрватске усташе.

Немачко искуство

Правне државе и њихово правосуђе, ни онда када су предмет кривичног поступка најстрашнији злочини, не допуштају деловање „преких судова”, нити осуду без доказане кривице. У кривичним поступцима држава које се одликују владавином права, важи начело *in dubio pro reo*.

кривично право Правног факултета у Београду

СЛОБОДИ, НЕГО ЈЕДАН

Сходно овом начелу, ако и након што су изведени сви расположиви докази у поступку, суд остане само у сумњи у погледу кривице окривљеног, те не стекне чврсто убеђење да је он учинио кривично дело за које је оптужен, доноси пресуду у његову корист, ослобађајући од оптужбе. Један оптужени се у оквиру познатог суђења 60-их година у Франкфурту за злочине извршене у Аушвицу, теретио да је као пословођа „Немачког друштва за борбу против штеточина”, испоручио логору Аушвиц тону прашка „Zyklon-B”. За разлику од редовних испорука овог средства развијеног ради сузбијања пегави тифуса, уз пошиљку није био приложен уобичајени текст о начину употребе препарата и његовом дејству, што је никако није могло окарактерисати као „свакодневна употреба”. Стога се у оптужници тврдило да је лиферант свесно помагао у злочинима. Оптужени је, ипак, био ослобођен, јер се није могло доказати да су баш тим отровом убијани логораши. Суд је применио начело *in dubio pro reo*, јер, иако је било јасно да је оптужени знао у које сврхе се препарат у Аушвицу користи, из чињенице да је исто хемијско средство употребљавано и за уништавање ваши, а да је при том било и других испоручилаца, произишло је да се није могло са извесношћу установити да су баш отровом из његових испорука, убијани логораши. Конкретна помагачка улога оптуженог је „остала у сумњи”.

Понекад није лако суочити се са судским ослобађањем оптужених за најтеже злочине, али правила кривичног поступка демократских држава налажу да сама сумња никако није довољна за



осуду, бар не у судском поступку, а ствари ипак стоје мало другачије са историјом... Исто као што адвокати који су у функцији одбране окривљених за најтеже, па и ужасавајуће злочине, „бране човека, а не и (његово) дело“, ни судије, ослобађајући оптужене чија је кривица остала дубиозна, а не и чврсто доказана, не оправдају злочине као такве, већ се руководе познатом максимумом, по којој је боље да се и „сто криваца нађе на слободи, него један невин

човек у затвору“. Према правилима Законика о кривичном поступку, свако ће се сматрати невиним, док се његова кривица не утврди правоснажном одлуком надлежног суда.

Претпоставка невиности

Претпоставка невиности представља процесни механизам за ослобађање окривљеног од терета доказивања сопствене невиности. Тиме се на онога ко тврди супротно пребацује терет

Кршење претпоставке невиности

Акције лишавања слободе по правилу, не би требало снимати и емитовати, а ако се то већ чини, треба избећи да се јасно виде лица осумњичених, јер може представљати кршење претпоставке невиности. То је често и веома нехумано, јер и ти људи имају породице, а није тешко замислити како се неко дете осећа када види родитеља у таквој ситуацији. За свако је дете његов родитељ не само вољена особа, већ и својеврсни заштитник и нека врста хероја, па је лако схватити, какву трауму дете доживљава када види свог родитеља у тако понижавајућем положају. Те слике га могу пратити деценијама. Достојевски у роману „Браћа Карамзови” износи племениту идеју, по којој ни највећа срећа човечанства није вредна једне сузе невиног детета, па те сузе, свакако, није вредан ни било какав медијски интерес.

доказивања постојања кривице. Ова претпоставка је у оквиру корпуса одредби које се односе на витална права и слободе човека једна од најважнијих уставних и међународноправних гаранција. У Законнику о кривичном поступку се обавеза поштовања претпоставке невиности стриктно намеће низу субјеката, а ту спадају: државни органи, средства јавног обавештавања, удружења грађана, јавне личности, као и сва друга лица, која су дужна да поштују ову претпоставку, те да својим јавним изјавама о кривичном поступку који је у току, не вређају друга правила поступка, права окривљеног и оштећеног, као и начело судске независности. У пракси се ово често не поштује, а нарочито се у прејудуцирању осуђујућег исхода кривичног поступка, уз директно или индиректно кршење претпоставке невиности, истичу несавесни представници средстава јавног информисања, али и поједине личности из сфере политике, а понекад, што је посебно опасно и представници државне власти.

Нови Законик о кривичном поступку, чија је примена, (осим неких његових одредби које се већ примењују), одложена до 31. децембра 2008. године, уводи могућност да суд у било којој фази кривичног поступка, може врло строгим новчаним казнама санк-

ционисати лице које својим јавним изјавама крши претпоставку невиности или покушава да утиче на независност или непристрасност суда. То је „корак у правом смеру”, али биће потребно и да судови заиста кажњавају све покушаје јавног „(пред)пресуђивања”, јер је и то елемент суђења „ни по бабу, ни по стричевима”.

Медијска осуда пре суда

Феномен јавног (пред)пресуђивања је присутан у многим земљама, али демократске државе настоје да у оквирима својих правних система уреде одговарајућа „правила игре”. Средства јавног информисања не смеју прелазити одређене границе, јер у противном ризикују да буду жестоко финансијски погођена. А код нас је, нажалост, било случајева чак енергичних медијских кампања у односу на кривичне поступке који су били у току, па су зависно од случаја до случаја, неки окривљени унапред третирали као криминалци, док су обрнуто, неки други „медијски ослобађани”. Та врста медијског навијања, а понекад и харангирања представља напад на судијску независност, јер судија је грађанин као и сваки други и не живи под „стакленим звоном”. Ако се неки окривљени медијски унапред осуђује или унапред ослобађа, онда је судија макар и подсвесно, под великим притис-

ком да донесе одлуку у правцу који му се „медијски сугерише”. То некада може асоцирати на познато Гебелсово пропагандно правило о „лажи која поновљена хиљаду пута, постаје истина”. Када је реч о судском одлучивању, медији немају право ни да истину понављају хиљаду пута, а камоли лаж. Не треба заборавити да у уређеним правним државама, истину која се тиче кривичног дела и кривице утврђује једино суд. Медијска „осуда пре суда” може бити и веома сурова, а човеку који је тако „авансно стигматизован”, често ни каснија ослобађајућа пресуда, па ни накана штете, није пуна морална сатисфакција, јер неки „жигови” и неке ране заувек остају. Довољно је сетити се поучне метафоре о односу лажне вести и каснијег демантија. Вест је као када „проспете јастук перја са петог спрата на улицу”, а деманти је као када то просуто перје скупљате и враћате у јастук.

Последњих година смо учестало сведоци јавног емитовања снимака хапшења осумњичених за одређена кривична дела, при чему је то често и прилика да полиција демонстрира своју обученост. Тако су грађани могли да виде неке скоро „филмске акције”, када се разбијају врата, специјалци у посебним униформама и „до зуба” наоружани, упадају у куће, уз гласне наредбе укућанима и осумњиченом... Ствар је тактичке процене полиције на који ће начин реализовати одређено хапшење, што зависи од лица које се лишава слободе, (не)очекиваног отпора, врсте кривичног дела које је у питању, објекта у коме се лице налази и тако даље. Посебан проблем представља јавно везивање осумњичених; јер с једне стране, зашто би се и везивао осумњичени за кога нема индиција да ће покушати бекство, односно повредити себе или другог, док с друге стране, ако је и потребно везивање, оно не треба да буде праћено медијски. ❖

Међународна правна помоћ у кривичним стварима

ЕВРОПСКИ НАЛОГ ЗА ХАПШЕЊЕ

У Оквирној одлуци европски налог за хапшење се дефинише као судска одлука коју издаје држава чланица ради хапшења или изручења траженог лица од стране друге државе чланице у циљу кривичног гоњења, извршења решења о притвору и извршења наредбе о задржавању у притвору

Међународна правна помоћ у кривичним стварима, означава помоћ коју правосудни и други надлежни органи једне државе указују правосудним и другим органима друге државе поводом или у вези са извршеним кривичним делима, а на основу међународних уговора или домаћег законодавства. Сузбијање криминалитета са елементом иностраности, посебно организованог криминала и тероризма, било би незамисливо без правне помоћи међу државама.

Превазилажење разлика

Последњих година су предузете многе мере како би се олакшао правосудним органима поступак међународне правне помоћи. Постојећи прописи у области међународне правне помоћи у кривичним стварима се међусобно веома разликују и представљају мозаик међународних и ЕУ инструмената. Основ регулација представља Конвенција Савета Европе о међународној правној помоћи у кривичним стварима из 1959. године и протоколи из 1978. и 2001. године. На нивоу Европске уније, Конвенција из 1959. године је допуњена Шенгенском конвенцијом из 1990. године, Конвенцијом ЕУ о међународној правној помоћи у кривичним стварима из 2000. године и Протоколом из 2001. године.

У складу са Уговором из Амстердама и закључцима Евро-



Мр Марина Матић

пског Савета из Тампереа из 1999. године, на нивоу Европске уније предузето је низ мера како би се побољшали услови за остваривање међународне правне помоћи у пракси. Циљ ових мера је да се превазиђу разлике континенталног и англосаксонског правног система, усвајањем приступа који би омогућио најшире могуће тумачење националног права и процедуре за спровођење међународне правне помоћи.

Буџетске преваре

Сврха свих ових мера је побољшање ефикасности и дужине трајања правосудне сарадње, унапређење принципа узајамног признавања између правосудних система држава чланица, као и омогућавање прекограничне истраге и подизања оптужнице успостављањем директног контакта између судија и тужилаца држава чланица.

Године 1997. године објављен је пројекат *Corpus Juris*, којим је предложено вертикално решавање проблема међународне преваре која утиче на буџет Европске заједнице. *Corpus Juris* је промовисао идеју европског јавног тужиоца, који би истраживао и процесуирао буџетске преваре, као што је одређено у посебном европском законнику, у складу са пакетом једнообразних правила о поступку и доказима. Део ове шеме би био и „европски налог за хапшење”, који би важио широм Европе, и који би заменио поступак екстрадиције у области буџетских превара. Пројекат *Corpus Juris* је лоше примљен у Великој Британији, где га је еуроскептична штампа очекивано представила као тајну заверу Брисела, која би довела до укидања англосаксонског права, и његове замене омрзнутим изумом који се зове „Наполеонски систем”.

Иако је могуће да британска влада није делила ове идеје, она се противила идеји европског јавног тужиоца готово исто колико и националистичка штампа. Међутим, влада је била довољно реална да прихвати да је међународни криминал у Европи истински проблем и да види да, уколико би Европски јавни тужилац био политички неприхватљив, мора да се пронађе неко друго правно решење. Као алтернатива „вертикалном” решењу уобичајеном пакету правила којима централно управља нова Европска тужилачка агенција,

британска влада је промовисала „хоризонтално” решење „узајамног признања”: мишљење да би кривични судови држава чланица у будућности требало аутоматски да признају и спроводе одлуке других судова.

Како је министар унутрашњих послова објаснио у изјави која је званично осудила *Corpus Juris*, предлог решења владе је укључивао „рад ка укидању процеса екстрадиције између држава чланица тако да се налази за хапшење спроводе директно”. О овој општој теми, Влада Велике Британије је поднела предлог за дискусију Савету министара у Бриселу у марту 1999. године. Идеју је Европски савет прихватио са ентузијазмом у октобру 1999. године у Тампереу. Савет у Тампереу је препоручио „узајамно признање” као један од општих закључака.

Бржа екстрадиција

Европски налог за хапшење уведен је у правни систем Европске уније Оквирном одлуком, која је ступила на снагу 7. августа 2002. године. Основни циљ доношења ове одлуке је да се поједностави и убрза поступак екстрадиције између држава чланица Европске уније.

Оквирна одлука је од 1. јула 2004. године заменила следеће међународне правне акте: Европску конвенцију о екстрадицији из 1957. године, Европску конвенцију о спречавању тероризма у вези са екстрадицијом из 1978. године, Споразум од 26. маја 1989. године између дванаест држава чланица о поједностављењу предаје захтева за екстрадицију, Конвенцију о поједностављеном поступку екстрадиције из 1995. године, Конвенцију о екстрадицији из 1996. године и одговарајуће одредбе Шенгенског споразума.

На основу Оквирне одлуке, државе чланице судужне да одреде органе надлежне за издавање европског налога за хапшење, као и да образују нове или да де-

легирају надлежност већ постојећим органима који ће пружати административну и техничку помоћ.

Садржај Оквирне одлуке

У Оквирној одлуци европски налог за хапшење се дефинише као судска одлука коју издаје држава чланица ради хапшења или изручења траженог лица од стране друге државе чланице, а у циљу: кривичног гоњења, извршења решења о притвору, и извршења наредбе о задржавању у притвору.

Европски налог за хапшење може бити издат у случајевима када је изречена казна затвора или наредба о задржавању у притвору у трајању од најмање четири месеца и за преступе за које се изриче казна затвора или наредба о задржавању у притвору у максималном трајању од једне године.

Европски законодавац је члану 2. став 2. тачно предвидео кривична дела код којих се примењује европски налог за хапшење: учешће у злочиначком удружењу, тероризам, трговина људским бићима, сексуална експлоатација деце и дечија порнографија, противзаконита трговина оружјем, муницијом и експлозивима, противзаконита трговина наркотицима и психотропним супстанцама, корупција, превара, преступи којима се повређују финансијски интереси европских заједница, прање новца, фалсификовање новца, компјутерски преступи, еколошки преступи, пружање помоћи за неовлашћени улазак и боравак у државама чланицама, убиство и тешке телесне повреде, противзаконита трговина људским органима, киднаповање и узимање талаца, расизам и ксенофобија, организована и оружана пљачка, кријумчарење културних добара, рекетирање и изнуда, фалсификовање и пиратерија, фалсификовање службених докумената, фалсификовање средстава пла-

ћања, кријумчарење хормоналних супстанци, кријумчарење нуклеарних и радиоактивних материјала, кријумчарење украдених возила, силовање, подметање пожара, злочини који потпадају под надлежност Међународног кривичног суда, незаконита отмица авиона и бродова и саботажа.

Чланом 8. Оквирне одлуке утврђено је да европски налог за хапшење мора да садржи податке о идентитету и држављанству особе која се тражи, име, адресу, број телефона; број телефакса и електронску адресу органа који издаје налог за хапшење; доказ о постојању извршне пресуде, налога за хапшење или било које извршне судске одлуке; правну природу и квалификацију кривичног дела, опис околности под којима је почињено кривично дело, место и степен учешћа у преступу лица које се тражи, изречена казна, уколико је донета правноснажна пресуда, или прописана казна за ту врсту кривичног дела у држави чланица која издаје налог и остале последице извршења кривичног дела.

У ставу 2. члана 8. предвиђено је да европски налог за хапшење мора бити преведен на језик земље која поступа по налогу. Такође, свака држава чланица може у декларацији коју депонује у Генералном секретаријату Савета предвидети да ће прихватити превод на један или више званичних језика институција европских заједница.

Рок за одлуку

Одлуком (члан 17.) је прописано да надлежни орган државе чланице која поступа по захтеву за хапшење мора у року од 60 дана од дана лишавања лица слободе да одлучи да ли ће или неће изручити ухапшено лице. Уколико се тражено лице добровољно преда, коначна одлука о извршењу европског налога за хапшење мора бити донета у року од десет дана од дана добровољне предаје. Држава чла-

ница која поступа по захтеву може у ванредним околностима продужити рок од 60 дана за додатних 30 дана, под условом да обавести државу чланицу која је издала налог и да јој наведе разлоге кашњења. Рок за изручење ухапшених лица такође је утврђен Оквирном одлуком (члан 23.) и износи десет дана од дана доношења одлуке.

Чланом 3. предвиђена су три случаја када ће држава чланица одбити извршење европског налога за хапшење – кривично дело за које се тражи изручење лица потпада под амнестију у држави чланици која треба да изврши налог, уколико је држава чланица већ донела правноснажну одлуку о траженом лицу у погледу истог престапа (*non bis in idem*), лице чије се хапшење захтева се због година старости не сматра кривично одговорним

у држави чланици која треба да поступи по захтеву.

У случају да постоји неки од ових разлога држава чланица која треба да поступи по захтеву, дужна је да наведе разлоге за одбијање поступања по европском налогу за хапшење. Такође, чланом 4. предвиђено је седам случајева када држава чланица може одбити извршење европског налога за хапшење.

Оквирна одлука садржи одредбе о правима лица чије се изручење захтева, имунитету и привилегијама, заплени имовине, одлучивање у случајевима сукоба захтева неколико држава чланица, питање транзита, накнада трошкова хапшења и изручења траженог лица, и друго.

Као држава која има статус потенцијалног кандидата за чланство у Европској унији, морамо да пратимо законодавне актив-

ности и иницијативе у ЕУ, како се процес хармонизације домаћег законодавства са прописима ЕУ не би дуплирао. Расправља се о издвајању прописа о међународној правној помоћи у кривичним стварима из Законика о кривичном поступку и доношењу посебног закона којим би се ова материја регулисала. Пракса појединих држава чланица Европске уније (на пример, Аустрије) показује како се иде у даљу фрагментацију и доношење посебних прописа који се односе на државе чланице ЕУ и посебних прописа које се односе на треће земље. О томе треба водити рачуна при текућим изменама законодавства.

Такође би требало имати на уму да је просечно време потребно за извршење налога за хапшење смањено од када је донета Оквирна одлука са више од девет месеци на 45 дана. ❖



Парламент Европске уније у Бриселу

Европска концепција за заштиту људских УПОТРЕБА СИЛЕ И ПРАВО НА

У ситуацијама када се ради о употреби силе од стране државних органа, Суд ће разматрати не само шта су чинила конкретна лица која су у име државе применила силу, већ и све околности које су до тога довеле, укључујући и постојећи законски оквир и регулативу, као и процес планирања и контроле саме операције која се испитује

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода прописује, као и друга међународна документа, да се право на живот штити законом. Члан 2. који штити право на живот, садржи једну од најфундаменталнијих одредби у читавој Конвенцији и једну од најосновнијих вредности сваке демократске државе чланице Савета Европе. У члану 2. Конвенције стоји:

- „1. Право на живот сваке особе заштићено је законом. Нико не може бити намерно лишен живота, осим приликом извршења пресуде суда, којом је осуђен за злочин за који је ова казна предвиђена законом.
2. Лишавање права на живот се не сматра противним овом члану ако проистекне из употребе силе која је апсолутно нужна:
 - ради одбране неког лица од

незаконитог насиља;
– да би се извршило законито хапшење или спречило бекство лица законито лишењем слободу;
– приликом законитих мера које се предузимају у циљу сузбијања нереда или побуне.”

Преиспитивање навода

Сваки навод да је дошло до повреде члана 2. Конвенције захтева од Европског суда за људска



права и основних слобода (чл. 2. и 3.)

ЖИВОТ

права у Стразбуру да га помно преиспита. У ситуацијама када се ради о употреби силе од стране државних органа, Суд ће разматрати не само шта су чинила конкретна лица која су у име државе применила силу, већ и све околности које су до тога довеле, укључујући и постојећи законски оквир и регулативу, као и процес планирања и контроле саме операције која се испитује (пресуда у предмету „Мек Кан и други” против Уједињеног краљевства и пресуду у предмету „Макарацис против Грчке”).

„Основна дужност сваке државе да обезбеди право на живот тако што ће одговарајућим законским и административним оквиром дефинисати ограничене околности под којима припадници полиције могу користити силу и ватрено оружје у складу са релевантним међународним стандардима”.

Као што се види из саме формулације члана 2., став 2., употреба убојите силе од стране полиције може бити оправдана у одређеним ситуацијама. Међутим, употреби силе се може прибећи само ако је она „апсолутно нужна”, односно уколико је строго сразмерна датим околностима. С обзиром на фундаментални значај права на живот, околности у којима лишавање права на живот може бити оправдано морају се стриктно тумачити (предмет „Анронику и Константину против Кипра” и пресуду у предмету



„Мек Кер против Уједињеног краљевства”).

Под легитимним циљем приликом законитог хапшења члан 2., (став 2. б) Конвенције подразумева да је угрожавање живота оправдано само у ситуацијама када је то апсолутно нужно. Суд сматра да таква нужност у принципу не постоји када се зна да лице које се хапси не угрожава живот или телесни интегритет и није осумњичено за извршење насилног кривичног дела, чак и у ситуацијама када некоришћење убојите силе може да резултира и губитком прилике да се бегунац ухапси (став Суда у предмету „Мек Кан и други”), као и у раније поменутом предмету „Макараци”. Суд је такође изрекао и осуђујући став у вези употребе ватреног оружја против ненаоружаних и ненасилних лица, која су покушавала да напусте Немачку Демократску Републику у предмету „Штрелец, Кеслер и Кренц против Немачке”.

Дужност државе

Осим што тачно наводи околности у којима лишавање права на живот може бити оправдано, члан 2. имплицира и да је основна дужност сваке државе да обезбеди право на живот тако што ће одговарајућим законским и административним оквиром дефинисати ограничене околности

под којима припадници полиције могу користити силу и ватрено оружје у складу са релевантним међународним стандардима (предмет „Макарацис”, и одговарајуће одредбе основних принципа УН о употреби силе и ватреног оружја). У складу са поменутиим принципом строге сразмерности садржаног у члану 2., национални правни оквир, којим се регулишу операције хапшења, мора да предвиди да се употреби ватреног оружја прибегава само након пажљиве процене околности дате ситуације и, што је још важније, након процене врсте кривичног дела које је бегунац извршио и друштвене опасности коју он представља.

Такође, закон који регулише рад полиције мора да садржи систем адекватних и делотворних мера заштите против произвољног прибегавања сили и злоупотребе силе, па чак и мере које се односе на смртне исходе који су се могли избећи. Посебан се акценат ставља се на потребу обучености припадника полиције за процену да ли је прибегавање сили апсолутно нужно, и то не само по ономе што стоји у релевантном законодавству, већ и у светлу чињенице да поштовање људског живота као фундаменталне вредности представља

принцип који је супериоран у сваком погледу. То је нарочито наглашено у раније поменутом предмету „Мек Кан и други против Уједињеног краљевства”, а у вези наредбе издате у складу са прописима да војници да „пуцају са циљем да убију”.

Делотворна истрага

Уколико дође до смрти лица приликом употребе силе, држава је обавезна да спроведе делотворну истрагу. Ова обавеза државе да заштити право на живот по основу члана 2. Конвенције у вези је са чланом 1. који дефинише општу обавезу државе да

Суд сматра да би се истрага о пријави да су службена лица неко лице незаконито лишила живота могла сматрати делотворном, под условом да лица која су надлежна за спровођење истраге буду независна и непристрасна у свом раду, како по закону, тако и у пракси (пресуду у предмету „Билеч против Турске”). Такође, да би се истрага сматрала делотворном она мора довести до утврђивања да ли је употреба силе била оправдана у датим околностима, као и до идентификације и кажњавања одговорних. Надлежни органи морају предузете све расположиве мере да

чињеничног стања и индивидуалне одговорности подлеже оцени да истрага није била у довољној мери делотворна (пресуда у предмету „Кели и други против Уједињеног краљевства”).

Забрана мучења

Забрана мучења према члану 3. изражена је на потпуно исти начин као и у универзалној декларацији: „Нико не сме бити подвргнут мучењу или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.”

Европска конвенција не предвиђа никакве околности под којима би мучење могло бити дозвољено или би се могло спроводити. То је једно од оних права Конвенције чије обустављање у складу са чланом 15. за време ванредне опасности која прети опстанку нације није дозвољено.

У својим пресудама Европски суд за људска права у Стразбуру је заузео и став везан за терет доказивања када лице тврди да је дошло до повреде члана 3. Конвенције. Наиме, Суд сматра да уколико је лице у тренутку стављања у полицијски притвор било потпуно нормалног здравственог стања, а приликом пуштања из притвора код истог лица се утврди постојање повреда, држава је обавезна да пружи уверљиво објашњење о начину настанка повреда, и да се, уколико тога нема, постави јасно питање у вези са чланом 3. Конвенције (предмети „Томази против Француске”, „Селмуни против Француске” и „Рибич против Аустрије”).

Фундаментална вредност

Суд такође истиче да без обзира на исход поступка против полицајаца који се води у неком конкретном случају, то не ослобађа тужену државу од њених обавеза по основу Конвенције. Држава је, сходно томе, у обавези да пружи уверљива објашњења о пореклу повреда лица.

Суд увек наглашава да се члан 3. заснива на једној од најфун-

Општа забрана везана за чл. 2. и 3.

Европски суд за људска права забрањује и екстрадицију лица земљама у којима се крше људска права гарантована Конвенцијом.

Ова забрана је апсолутна, нарочито уколико постоји смртна казна или би лицима била ускраћена права загарантована чл. 2. и 3. Конвенције. Тако је Суд у случају „Соеринг против Уједињеног краљевства”, кад је УК изручила Соеринга држави Вирџинији, где му је претила смртна казна и где осуђеници на ову казну чекају између шест и осам година на извршење, оценио као кршење Конвенције. Наиме Суд је ову чињеницу дефинисао као окрутно и нехумано поступање и које представља кршење члана 3., забрана тортуре.

Мада је УК изнела аргумент о постојању уговора о екстрадицији, Суд је пресудио да је УК прекршила Конвенцију и поред тога што се кршење члана 3. дешавало у земљи која и није потписница Конвенције будући да је земља потписница ово кршење омогућила.

„јемчи свакоме у својој надлежности права и слободе одређене у Конвенцији”, обавезује државу да званично и делотворно истражи сваку смрт лица као резултат употребе силе. Надлежни органи морају реаговати када им се такав случај пријави. Не може се ствар препустити најближим сродницима и чекати да они поднесу пријаву или да захтевају да се спроведе истрага и покрене истражни поступак (предмет „Илхан против Турске”).

прикупе доказе у вези предметног случаја, укључујући и узимање изјава сведока и прикупљање форензичких доказа. Закључци до којих се дође у истрази морају бити засновани на детаљној, објективној и непристрасној анализи свих релевантних чињеница, уз обавезну примену стандарда „не више од онога што је нужно” који се захтева по основу члана 2. став 2. Конвенције. Свака мањкавост у истрази којом се умањује могућност утврђивања

даменталнијих вредности сваког демократског друштва. У складу са тим, Суд је заузео став да Конвенција апсолутно забрањује примену мучења и нечовечног и понижавајућег поступања или кажњавања и у најозбиљнијим ситуацијама, као што су борба против тероризма и организованог криминала. За разлику од већине одредби Конвенције и Протокола, у члану 3. не постоје одредбе о изузећу његове примене. Одступање од примене члана 3., а сходно члану 15. (став 2.) није дозвољено чак ни у случају вандредног стања, нити угрожавања виталних интереса државе („Ирска против Уједињеног краљевства”)

Суд је стао на становиште да све виши стандарди који се постављају у области заштите људских права и основних слобода са своје стране неизбежно захтевају да се заузме чвршћи став приликом утврђивања кршења фундаменталних вредности сваког демократског друштва. Суд у својим пресудама појам озбиљности патњи цени у зависности од конкретних околности сваког случаја, као што су дужина трајања таквог поступања, физичке и психичке последице, а у неким случајевима и пол, старост и здравствено стање жртве и слично.

Суд је приметио да искључивање затвореника из затворске средине само по себи не представља облик нечовечног поступања. Приликом разматрања питања одређивања самице или изолације затвореника, притвореника, узимају се у обзир: разлози одређивања самице, опасност лица, услови под којим борави, могућност контакта са адвокатима, повезаност са чл. 5., 6. или 8. Конвенције. Потпуна изолација лица према ставу Суда представља кршење члана 3. Конвенције.

Тако је Суд поред државних службеника као починиоца кршења права гарантованих чланом 3. навео и појединце, приватна ли-

ца. У предмету „3. и други против Уједињеног краљевства”, Суд је заузео следећи став: „државе које су ратификовале Европску конвенцију о људским правима треба да предузму мере да би обезбедиле да појединци у оквиру њихове надлежности не буду подвргнути нечовечном или понижавајућем поступању, укључујући и такво лоше поступање спроведено од стране приватних појединаца.

Ове мере треба да пруже делотворну заштиту, нарочито

ни. Ова конвенција се разликује од Европске конвенције о људским правима по томе што Европска конвенција омогућава појединцима да покрену поступак против државе.

Право на покретања поступка

С друге стране, Конвенција за спречавање мучења овлашћује Комитет, основан према овој Конвенцији да испита услове и поступање са лицима лишеним слободe уопште са циљем да се спрече злоупотребе. Међутим,

Људска права нису теорија и филозофија

Европска Конвенција о људским правима треба да пружи одговоре на фундаментална, али и веома деликатна питања правне природе, нарочито кад су у питању основне вредности као што је људски живот и достојанство. Зато Суд често подсећа у својим пресудама на чињеницу да људска права нису теорија или филозофија, већ су врло конкретна и практична.

У вези са чланом 2. пред Суд се поставило и питање да ли је фетус живо биће или не. Суд је за сад то питање оставио да се дефинише у складу са националним законодавством, традицијом и културом.

Такође, пред Суд се поставља питање границе до које државе могу да иду у борби против тероризма, организованог криминала и других тешких кривичних дела, који поред осталог представља и негацију кључних принципа за које се залаже Конвенција, као што су владавина права, демократија, толеранција, личне слободe и друго.

Неоспорно је да Суд забрањује кршење чл. 2. и 3. Конвенције, али и дозвољава држави да се бори против појава које угрожавају основне вредности једног демократског друштва. Међутим, и у таквим ситуацијама држава мора поступати обазриво и са мером да не би дошло до грешке која, у овом случају, може да угрози људски живот и интегритет.

деце и других лица којима је потребна заштита и укључују разумне кораке да се спречи лоше поступање за које власти знају или би требало да знају”.

У оквиру система Савета Европе је и Конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих поступака и каз-

Суд се у својим пресудама често позива и на извештаје Комитета кад расправља о томе да ли је неком лицу ускраћено право гарантовано чланом 3. а везано је за саме услове у притвору или затвору. ❖

*Ненад Вујић, директор
Правосудног центра*

Општински јавни тужилац у Зрењанину

НОВЕ ИНФОРМАЦИОНЕ

Отклањање недостатака у систему управљања предметима као и увођење аутоматизације, довешће до повећања ефикасности рада јавних тужилаштава, усвајања потребне методологије, израде прецизних процедура и статистичких извештаја као смерница доношења стратешких одлука

У Србији је започет процес аутоматизације поступка управљања предметима, чему се до недавно није показивала нарочита пажња. У току поступка увођења аутоматизације у рад правосуђа уочени су недостаци у самом систему управљања предметима. Отклањање недостатака у систему управљања предметима, као и увођење аутоматизације, довешће до повећања ефикасности рада јавних тужилаштава, као и до усвајања потребне методологије, израде прецизних процедура и статистичких извештаја као смерница доношења стратешких одлука.

Правни основ

Систем за управљање предметима у јавним тужилаштвима Србије има правни основ у Правилнику о управи у јавном тужилаштву. О спровођењу и правилној примени правилника стара се јавни тужилац, односно виши јавни тужилац, а примену истог надзире и министарство надлежно за правосуђе.

Правилником о управи у јавном тужилаштву („Службени гласник Републике Србије”, бр. 77/04, 52/07, 2/08) чл. 120. и 121. регулисано је коришћење рачунара у раду јавних тужилаштава.

У члану 120. Правилника прописано је да се у јавним тужилаштвима могу у раду користити рачунари за обраду текста за вођење свих врста евиденција, у

управнимстварима, заштампање, у писарници, за рачуноводствене послове, за праћење прописа и судске и јавнотужилачке праксе и у другим пословима тужилаштва, и да се у том случају сав поступак и пословне промене евидентирају у рачунару.

Сходно ставу 3. наведеног члана у раду са рачунаром, примењују се одредбе напред наведеног правилника. Од овога се може одступити само када је то неопходно због начина функционисања рачунарског система и тако да се морају обезбедити сви подаци који се обезбеђују и уобичајеним начином вођења евиденције и рада у тужилаштву.

Међутим, наведеним чланом (став 4.) прописано је да се уписници и регистри поред вођења путем рачунара обавезно воде и руком. Због тога долазимо у ситуацију да нам уписничари раде два посла, која нису нимало лака, те уместо да коришћење рачунара и њима олакша посао оваквом одредбом је (са постојећим бројем уписничара) учињено супротно.

Чланом 121. Правилника прописано је да у раду јавна тужилаштва могу користити аутономне рачунаре или њихову мрежу. Такође је прописано да се могу укључити у рачунарски систем других правосудних органа или органа управе, или да за обраду података користе рачунарске центре других органа, водећи при томе рачуна о заштити

тајности података.

Значајни програми помоћи правосуђу односе се на информационе технологије и њихово увођење у јавна тужилаштва. Наиме, поред набавке рачунарске опреме преко Министарства правде, да би иста била у потпуности употребљена, а не делимично само за дактилографске послове (замена за дактиломашину), тражење позитивних прописа или употребу интернета, неопходно је постојање информационог система којим би се сви подаци који су од значаја за рад јавног тужилаштва, а који се воде у уписнике, помоћне књиге и друге евиденције, унеле у исти, а информациони систем би вршио обраду унетих података, у складу са потребама тужилаштва.

Уговор о пружању услуга

Почетком јула 2007. године, закључен је уговор о пружању услуга и прибављању лиценце за коришћење софтвера између Канадског пројекта за реформу правосуђа (Ц-СЈРП) из Београда и „Mega Computer Engineering” („Мега”) из Београда у корист Окружног јавног тужилаштва и Општинског јавног тужилаштва у Зрењанину, као корисника. Предмет уговора је пружање услуга и прибављање лиценце за коришћење софтвера за потребе корисника. Истим уговором, „Мега” се, између осталог, обавезала да уведе информациони систем „Либру” у напред наве-

Зоран Вуцеља о модернизацији рада ТЕХНОЛОГИЈЕ У ТУЖИЛАШТВУ

деним тужилаштвима, као и у Општинском јавном тужилаштву у Кикинди.

Када је реч о тужилачкој организацији, наведени информациони систем је до сада од стране

посла везан за обраду предмета и где стиже сва пошта, водилац уписника у тужилаштву је дужан да примљена и распоређена писмена заведе у одговарајуће уписнике оног дана и под оним да-

мета, датум подношења кривичне пријаве, странке, кривична дела, физичко и логичко кретање предмета, радње по предмету, начин решавања предмета, веза с другим предметима, претходни или



„Мега” имплементиран Првом и Трећем општинском јавном тужилаштву у Београду, Окружном јавном тужилаштву у Београду, Тужилаштву за ратне злочине, Специјалном тужилаштву.

Информациони систем је развијен, првенствено, као јединствени интегрални информациони систем тужилаштва и на тај начин је организован према модулима који покривају рад тужилаштва.

Наиме, у писарници тужилаштва, где се обавља највећи део

тумом када су примљени и то по реду пријема писмена.

Даља обрада предмета путем наведеног информационог система се води кроз следеће модуле:

- управљање предметима,
- управљање документима,
- креирање извештаја (репортинг).

Управљање предметима представља главну функцију информационог система која се користи за вођење евиденције предмета. Најважнији подаци које овај систем евидентира су: број пред-

садашњи поступајући тужиоци и друго.

Аутоматизација рада

Управљање документима је функција која омогућава потпуну аутоматизацију рада тужилаштва. С једне стране, сва документа која се креирају у тужилаштву могу се сачинити уз помоћ унапред дефинисаних предлогака, при чему се сви релеванти подаци извлаче из базе података и уносе у предлогак и онда се тако добијен документ потхрањује на

серверу. Овим приступом постижу се значајне уштеде времена, а систем централног чувања докумената олакшава рад тужиоцима. Осим тога, могуће је скенирати сва документа, као и приложити уз предмет документа (аудио-записе, слике, филмове и друго).

„Сваки тужилац може из система да добије податке о распореду свих суђења, а јавни тужилац може имати увид у све активне предмете и списак свих учињених радњи у предмету, што му омогућава да изврши оптимизацију свих ресурса.”

Креирање извештаја је веома значајна компонента овог система. Годишњи извештаји се креирају аутоматски, због чега је забележена значајна уштеда у времену. Наиме, могу се брзо и

ефикасно креирати сви потребни извештаји, без потребе успоравања или прекидања нормалних радних процеса који би настајали уколико би, ионако ограничени ресурси тужилаштва, били ангажовани на њиховом састављању.

Сваки тужилац може из система да добије податке о распореду свих суђења, а јавни тужилац може имати увид у све активне предмете и списак свих учињених радњи у предмету, што му омогућава да изврши оптимизацију свих ресурса.

Ради безбедности система, сваком кориснику је додељено корисничко име и лозинка. Такође, сви уноси у базу података евидентирају се у засебној бази података свих догађаја у систему, на основу чега је у случају злоупотребе могуће видети који је корисник унео измене.

Да би информациони систем у тужилаштву остварио у потпуности своју сврху – оправданост (а не само задовољио потребе појединог тужилаштва и запо-

слених у њему) сматрам да је неопходно испунити одређене предуслове.

Независно од тога да ли ће се стварати нови или искористити неки од постојећих, информациони систем у првом реду мора да буде јединствен за тужилачку организацију и да постоји повезаност тужилаштва, како по хоризонтали тако и по вертикали – све до Републичког јавног тужилаштва.

Проблем одржавања

Са постојањем информационог система, јавља се и проблем његовог одржавања. Ако се има у виду природа посла у јавним тужилаштвима, односно да подаци и писани материјали и друге чињенице могу представљати државну, службену или професионалну тајну, сматрам да то треба да ради нека државна институција или орган, или пак одељење које ће бити у саставу Републичког тужилаштва.

Све већи проблем и ограничавајући фактор развоја и примене рачунарских система постаје безбедност информационих система, па се у систему какво је тужилаштво мора обратити пажња приликом пројектовања, имплементације и коришћења информационих система при предузимању организационих мера заштите и обезбеђивању физичке заштите.

Организационе мере заштите се предузимају да би се обезбедио интегритет, расположивост и тајност података. Оне обухватају услове за рад рачунара и особља, стручне кадрове, технологију обраде података, медијуме за чување података, правне аспекте заштите података.

Физичка заштита треба да обезбеди заштиту од: неисправних инсталација, пожара, поплава, загађене околине, штетних зрачења, неуредног напајања електричном енергијом, непогодних климатских и температурних услова и елементарних непогода.

У оквиру Министарства правде Републике Србије постоји сектор за информационе технологије, који обавља послове који се односе на:

- примену информационих технологија и интернета у циљу унапређења организације начина рада Министарства правде, судова опште надлежности, трговинских судова, установа Управе за извршење заводских санкција органа за прекршаје и јавних тужилаштва;
- обезбеђење уређивања и развоја Правосудног информационог система Србије (ПРИСС), посебно у односу на примену ИТ у пословима који су законом поверени Министарству правде у правосуђу и извршењу заводских санкција;
- надзор над применом информатичких послова, према Правилнику о раду у правосудним органима;
- стара се о спровођењу и примени информатичких стандарда при набавци опреме, материјала, и софтверских решења, извођење радова и вршење услуга у области информатике и интернета;
- пружа стручну помоћ и врши надзор у увођење ИТ и интернета у правосудним органима и обавља друге послове, који се односе на развој и увођење ИТ (преузето са сајта Министарства правде www.mpravde.sr.gov.yu).

Вишемесечни проблем у београдској Палати правде

ЛАЖНЕ ДОЈАВЕ ПРЕКИДАЈУ СУЂЕЊА

Због анонимних пријава о постављеном експлозиву, Београдска палата правде је у првих шест месеци ове године евакуисана више од тридесет пута. Испоставило се да је свака од њих била лажна. На срећу, јер је у последње време приметно да је већи број запослених, и поред инсистирања полицајаца и судске страже да се зграда напусти, на своју одговорност остајао у канцеларијама.

То значи да је од почетка године, више од једном недељно зграда евакуисана, што подразумева прекид суђења и обуставу рада. Прекид је трајао око два сата, а поновни повратак је по правилу омогућавао одржавање суђења која су заказана у време након повратка, док су она која су заказана у време евакуације одлагана. Било је случајева да је у притворским предметима одлагана само завршна реч. Имајући у виду судске ферије као и пуне роковнике, нови термини су одређивани за септембар и касније. Није јасно коме је ово у интересу. Штету трпе сви, а највише странке у поступку.

Проблем који се ствара на овај начин, не може бити решен трајно самим проналаском једног или више починиоца. То је свакако услов, али је неопходно да се на зграду овог типа примене мере и системи из искустава која постоје у развијеним земљама. Конкретно, потребно је увести зоне у које странке не би могле да уђу без посебног позива, што до сада није био случај. Те зоне се по правилу могу посетити на позив неког ко ту ради, или уз специјалну дозволу. Такође, запослени

у различитим зонама не би могли без посебне дозволе да уђу у другу зону без овлашћења. Најчешћи начин проласка у ове зоне била би електронска картица и идентификациона шифра, са посебним овлашћењем за сваког запосленог.

У Палати правде се често могу видети странке и на местима где немају никаквог посла, мешају се странке са шалтера са странкама у различитим судским поступцима и слично. Промена начина организације у самој згради изискује промене организационе природе, које захтевају одређена финансијска средства, али су вероватно изводљиве.

У садашњој ситуацији поново се, као логично, намеће питање смањења броја запослених, односно, броја институција које су смештене у овој згради. Позната је чињеница да је број сада запослених у овој згради скоро четири пута већи од оног за који је пројектована. Једно од решења

је и да се из зграде иселе тужилаштва. Ово је вероватно само привремено „гашење пожара”, јер тужилаштва немају велики број просторија, а будући да у згради недостају суднице, овај проблем ипак не би био решен. Све ове ствари нису решиве за један дан и јасно је да изискују знатна финансијска средства.

Решење ових проблема је задатак којим мора да се позабави извршна власт, а њихов квалитет ће јасно говорити о њеној решености да модернизује и доведе правосуђе на ниво који је потребан за улазак у Европску унију, за који се све политичке странке залажу. Јер, главна замерка српском правоушћу јесте неефикасност. Међутим, она је веома често последица организационих пропуста, који су често у директној вези са делањем управо извршне власти. ❖

*Александар Милосављевић,
заменик окружног тужиоца
у Београду*



Порука српског тужиоца за ратне злочине ЕВРОПСКА СРБИЈА ПОБЕДИЛА СРБИЈУ ПРОШЛОСТИ

– Однос институција Европе према српском Тужилаштву за ратне злочине је однос сарадње, подршке и разумевања – рекао је
Владимир Вукчевић

На годишњем заседању светског Форума „Кран Монтана“, деветнаестом по реду, које је у Монаку одржано од 26. до 29. јуна ове године, тужилац за ратне злочине Републике Србије Владимир Вукчевић са својим најближим сарадницима разговарао је на тему „Глобална безбедност у медитеранској регији, регионална и међународна сарадња“.

Наша делегација имала је запажену улогу на Округлом столу о примени ефикасне оперативне сарадње. Владимир Вукчевић обратио се учесницима Трећег годишњег састанка генералних и специјалних тужилаца, у оквиру сесије „Европска унија, Србија и ратни злочинци“ и изнео наше виђење ситуације везане за рад Тужилаштва, али и опште ситуације у Србији.

Он је нагласио да је „Србија Европе и будућности победила Србију прошлости и кренула европским путем и у правном смислу“.

– Пре две године имали смо шест препрека на путу ка остварењу правде за жртве злочина на простору бивше Југославије. Одлучнији сам него икада да кроз хапшење још тројице хашких бегунаца, кажем гласно 'ИЗВИНИ' жртвама из Сребренице, али и других места у Босни и Хрватској. Зато се усуђујем даме и господо, да вам обећам да ћемо се следећи пут срести без иједне препреке које су до сада постојале због незавршеног посла са предајом свих хашких оптуженика – поручио је тужилац Вукчевић .

Тужилац Вукчевић истакао је и да „сарадња Тужилаштва за ратне злочине са Европом траје

годинама, а однос институција Европе према нама у Тужилаштву је однос сарадње, подршке и разумевања“.

Тужилаштво за ратне злочине Републике Србије представило је свој рад у Монаку и филмом „Правда у региону“, о студијским посетама новинара местима ратних злочина и правосудним органима у региону. Тај филм је побудио велику пажњу и емпатију гледалаца у односу на комплексност сукоба на простору бивше Југославије.

Округлом столу су, поред Владимира Вукчевића и његовог тима, присуствовали и Валтер Швицер, бивши генерални секретар Савета Европе, главни тужилац Румуније Кодрут Олару, министар полиције Републике Српске Станислав Чађо, Вера Гоувленд Дибас, професор „ИУХЕИ“ у Женеви, представници црногорског правосуђа, експерти за борбу против корупције из Бугарске, Енглеске, Шведске и Норвешке, као и амбасадори Пакистана и Саудијске Арабије у Француској.

Поред председавајућег Форума, амбасадора Француске и шефа мисије за медитеранску унију Алена Ле Роа, у Монако су дошли и оснивач Форума Жан Пол Картерон, Валтер Швицер, бивши генерални секретар Савета Европе, али и друге угледне личности из света политике, економије, културе и правосуђа.

Личности које су својим присуством обележиле овај скуп свакако су били председници Сијера



Главни одбор Форума „Кран Монтана“ доделио је октобра 2007. године награду Владимиру Вукчевићу

учесницима Форума „Кран Монтана”



Српски тужилац за ратне злочине са учесницима Форума „Кран Монтана”

Леонеа Ернест Баи Короме и премијер Албаније Сали Бериша.

Форум „Кран Монтана” је један од најпрестижнијих светских скупова данашњице. Основан је 1989. године, после рушења Берлинског зида, као порука да је основа разумевања у свету разговор, размена искустава, мирно решавање проблема, насупрот сукобима и раздвајањима. Фондација Форума „Кран Монтана”, која је, поред Светског економског форума у Давосу, једна од најрепрезентативнијих, посебно је важна за размену информација, лобирање, прикупљање контаката на нивоу председника држава и министара, као и највиших правосудних званичника.

Редовна заседања Форума одржавају се сваке године у Монте Карлу, а ванредна на јесен у земљи која плаћа котизацију, у износу од 600.000 евра за лиценцу. Они су прилика за стварање или

ојачавање економске и политичке сарадње земаља целог света, као и за ојачавање сарадње финансијских институција и инвеститора.

Главни одбор Форума „Кран Монтана” доделио је октобра 2007. године награду Форума тужиоцу за ратне злочине Републике Србије Владимиру Вукчевићу за постигнуте резултате у прогону осумњичених за ратне злочине и његовог доприноса унапређењу правног система у Србији и у региону. Награда Форума биће додељена ове године бившој председници пакистанске владе Беназир Буто, постхумно, али и Ернесту Баи Короме, председнику Републике Сијера Леоне, председници Републике Аргентине Кристини Фернандес де Кирхнер и другима, за достигнућа у области демократије и људских права.

Жан-Пол Картерон, председа-

вајући и оснивач Форума, пре пет година је понудио одржавање једног од регионалних самита и Београду. Тада је градска влада прихватила учешће у организацији Међународног форума Кран Монтана у престоници.

„Користи које би наша земља могла да има од овакве манифестације су велике, имајући у виду међународни политички и економски карактер скупа”, рекао је тадашњи председник градске владе Ненад Богдановић, наглашавајући како је „одржавање Форума у нашем граду посебно важно, јер настојимо да Београд постане центар југоисточне Европе”.

До сада су у региону бивше Југославије, Форуми одржани у Загребу и на Милочеру у Црној Гори, а следеће јесени заседање ће бити одржано у Сарајеву. ❖

Бруно Векарић, портпарол Тужилаштва за ратне злочине

Дипломирање на факултету не представља врх СТАЛНА ОБУКА КАДРОВА У

По истеку најмање 12 месеци стажа у тужилаштву, односно суду, кандидати који намеравају да буду тужиоци, односно судије, а који успешно положе испите за време приправничког стажа, квалификују се за премештај у правосудну припремну службу

О домаћени концепт по ком дипломирање на факултету представља сам врх знања и стручности, односно коначни раскид са учењем, у развијеним државама света одавно је превазиђен. Сва је прилика да наше сопствено стручно усавршавање започиње у тренутку кад смо већ дипломирали и запослили се. Ово добро знају и студенти у Србији, где се на универзитету у великој мери негује теоријски приступ, док се практичним аспектима будућег позива не посвећује довољна пажња.

Аутор овог текста провео је неко време на студијском усавршавању у Аустрији, где је имао прилику да се, између осталог, позабави и питањем едукације тужилаца. У овој држави, по истеку најмање 12 месеци стажа у тужилаштву, односно суду, кандидати који намеравају да буду тужиоци, односно судије, а који успешно положе испите за време приправничког стажа, квалификују се за премештај у такозвану правосудну припремну службу. Њих именује Министарство правде, на предлог председника апелационог суда.

Стицање знања

За ово време, тужилачки односно судијски помоћници морају да раде у свим одељењима тужилаштва, односно суда, укључујући и одељење управе, како би стекли неопходно знање и компетентност. Обука садржи правничке и неправничке елементе, а тужилачки и судијски помоћници се

постепено упућују на различите позиције у општинским и окружним тужилаштвима и судовима, али и у затворске институције, адвокатске канцеларије, а изузетно и у апелациони и Врховни суд, односно Федерално министарство правде. Сврха обуке је, између осталог, и да кандидате оспособи за практичну примену стеченог правничког знања, али и да подстакне њихову способност у погледу презентовања конкретних предмета вербалним и писаним путем. Штавише, од кандидата се захтева да предмет сагледају у његовој целовитости, укључујући и социоекономску кохерентност и њен значај за примену конкретних одредби закона. За време трајања обуке, кандидатима за будуће тужиоце и судије пружа се прилика да овладају знањем и вештинама у следећим областима: реторици, криминологији, преговарању, конверзационим техникама, тактикама испитивања, социологијом, судском медицином, психологијом, психијатријом, методама обраде података, сазнањима из области културе, технологије, економије и пословне администрације. По значају не заостају ни мере обавезне почетне обуке које се тичу обуке кандидата у области људских права. Обука се окончава успешно положеним испитом. План и програм обуке развија Федерално министарство правде, а обуку спроводе председници апелационих судова.

С друге стране, стална обука за судије и тужиоце састоји се од разноврсне понуде едукационих

догађаја, које у суштини заједнички спроводе председници четири апелациона суда, тужилачка и судијска струковна удружења и Федерално министарство правде. Програми које организују Федерално министарство правде и Удружење тужилаца, односно Удружење судија Аустрије имају националну покривеност, док су тренинзи које организују председници апелационих судова доступни само у конкретним окрузима, то јест подручјима тих судова.

Периодичне анкете

Евалуација потреба у континуираној едукацији тужилаца и судија се традиционално обавља путем евалуационих листова, који се деле учесницима обуке. На овај начин могу да изразе своје жеље, односно искажу потребу за обуком у одређеним областима. Међутим, ово није и једини начин. У Аустрији је уобичајена пракса да се периодично спроводе и анкете на националном нивоу о стању сталне обуке тужилаца и судија. Ове анкете спроводе запослени у апелационим судовима који су задужени за обуку, а који носе титулу руководиоца одељења за обуку. Међутим, анкете на националном нивоу спроводе и руководиоци односно одељења у струковним удружењима тужилаца, – судија. Они играју веома важну улогу у процени потреба које се тичу сталне обуке. На основу ове евалуације, поменута тела до краја фебруара достављају министарству свој план обуке за следећу

знања и стручности и коначан раскид са учењем АУСТРИЈСКОМ ТУЖИЛАШТВУ

годину, која у смислу обуке траје од септембра до августа наредне године. Ове планове министарство оцењује у сарадњи са саветодавним одбором за сталну обуку, који разматра баланс у садржају и регионалну распоређеност, с једне, и стварну потребу за сталном обуком у понуђеним областима с друге стране. Као резултат ове оцене, Министарство правде одобрава годишњи програм, а затим се брошура која представља елаборат свих конкретних програма обуке, – едукационих догађаја, шаље свим тужиоцима, односно судијама до јуна. Програм је такође доступан и на веб-сајту министарства. Организатори могу да понуде и друге тренинге, уколико сматрају да је то неопходно с обзиром на актуелност одређених питања. У случају да трошкови оваквих специјалних програма обуке прелазе одређени финансијски лимит, њихова реализација је немогућа без одобрења Министарства правде. Надлежно тело за елаборацију годишњег програма обуке је Министарство правде, у сарадњи са осталим организаторима. Поменути Саветодавни одбор за сталну обуку има консултативни статус. Одбор који чине судије и тужиоци постоји дуже од једне деценије и консултује се са Федералним министарством правде о свим принципима, а посебно о средњорочним и дуго-

рочним циљевима који се тичу питања сталне обуке за тужиоце и судије. Ово десеточлано тело има у свом саставу представнике сва четири апелациона суда са територије Аустрије, представнике тужилаштва, као и струковних удружења.

Понуда едукационих садржаја обухвата новине у материјалном и процесно–кривичном и грађанском праву. О којој год области права да се ради, приступа јој се у контексту европског хуманитарног права, што не чуди с обзиром на чланство Аустрије у Европској унији. За аустријске тужиоце и судије организује се читав низ тренинга из области људских права, права на борбу против расизма и дискриминације, и слично.

Широк спектар тренинга

Осим области које се непосредно тичу права, обука коју похађају аустријски тужиоци и судије, који се због природе свог посла често налазе под будним оком јавности, нуди и професионализацију у областима које се стриктно не тичу права. Ово доводи до тога да је тужиоцима и судијама на располагању широк спектар тренинга, како из правничке тако и из неправничке сфере.

Ма колико невероватно изгледало из позиције у којој се тренутно налази наша земља, стална

обука из неправничких области која стоји на располагању аустријским тужиоцима и судијама обухвата медијацију, комуникацију, реторику, психологију, решавање конфликта, управљање временом и запосленима, принципе економичности поступка, односе са јавношћу, обуку за медије, информационе технологије и курсеве страних језика.

Општи ниво познавања различитих социјалних прилика људи који се нађу пред њима, такође се очекује од тужилаца и судија. Ово подразумева похађање обуке која за сврху има да тужиоце и судије упозна са разноврсним аспектима и позадином одређених друштвених група, како би били у прилици да о њима међусобно разговарају.

Семинари и радионице о насиљу, посебно о сексуалном насиљу над женама и децом, трговини људима, организованом криминалу, скривеним аспектима ксенофобије, као и бројним другим питањима из социјалног контекста, која се појављују у предметима који долазе пред аустријске тужиоце и судије употпуњују ову понуду.

Предавачи и тренери на обуци су најчешће сами тужиоци и судије, док се спољни стручњаци ангажују кад се обука односи на теме које не спадају у област права. Како би се тужиоци и судије у што већој мери оспособили за квалитетно преношење знања, и сами похађају семинаре из дидактике, односно програме популарно назване „тренинг за тренере”, што је назив који се и код нас одомаћио. То је прилика да предавачи, односно тренери науче методе теорије комуникација и овладају пратећим техникама.

Слободан Шарић,
координатор на Канадском
пројекту за реформу правосуђа

Обука и у иностранству

Број аустријских тужилаца и судија који су учествовали у програмима обуке организованим од правосудних институција страних земаља нагло је порастао за релативно кратко време. Посебно у оквиру Европске уније, „умрежавање” у пољу континуиране едукације интензивирани је у протеклих неколико година. Аустријски тужиоци и судије учествују на међународним конференцијама, али и у националним програмима обуке других земаља чланица, у оквиру програма размене који се спроводи у Европској унији.

Активност Удружења јавних тужилаца и СРЕДСТВА СОЛИДАРНОСТИ

Округли столови у Нишу, Прокупљу, Београду, Ваљеву, Крагујевцу и на Палићу. Израда „Јавнотужилачког приручника” приведена је крају. Осуда хапшења колега на Косову и Метохији

Период између два броја „Тужилачке реч“, обележиле су бројне активности Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије.

Почело је седницом Управног одбора 18. и 19. априла на Палићу, на којој је донета одлука о издвајању средстава солидарности за чланове Удружења. Други део седнице био је посвећен међународној сарадњи.

На састанку Управног одбора поменута је могућа донација Удружењу у преговорима са Амбасадом Америке у Београду, која подразумева техничку опрему, пре свега лаптоп рачунаре.

Пројекат са Амбасадом Америке у Београду је потписан и односи се, пре свега, на подршку комуникацији одељења Удружења са канцеларијом у Београду. Том приликом, шест лаптоп ра-



Мр Јасмина Киурски и Драгана Бољевић

чунара предато је председницима одељења Удружења.

Округли столови на Палићу

На Палићу су одржана и два округла стола. На првом је представљен „Пословник о раду

Државног већа тужилаца и Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у административној канцеларији”, у оквиру пројекта „Државно веће тужилаца – подзаконски акти“. Нацрт подзакон-



Учесници Округлог стола у Нишу

заменика јавних тужилаца Србије

ЗА ЧЛАНОВЕ УДРУЖЕЊА



Округли сто у београдском Медија центру био је посвећен критеријумима за оцену рада тужилаца

ских аката Државног већа тужилаца, испред радне групе, изнео је Љубиша Драгашевић, општински јавни тужилац у Новој Вароши и потпредседник Скупштине Удружења.

Учесници округлог стола, у оквиру пројекта „Подршка канцеларији Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије”, чули су информацију о раду радних група задужених за анализу односа тужилаштва и полиције, затим односа тужилаштва и казнене политике, као и изради брошуре о Удружењу. Испред својих радних група говорили су професор др Станко Бејатовић, мр Јасмина Киурски, професор др Војислав Ђурђић и професор др Милан Шкулић.

Др Љубомир Прелић, заменик Републичког јавног тужиоца, присутнима је изнео информацију о „Јавнотужилачком приручнику”, у чију је израду укључено

17 аутора и пет рецензената.

Гости Управног одбора били су Слободан Хомен, помоћник министра правде, Драгана Лукић, саветник у Министарству правде, др Милан Шкулић, професор Правног факултета у Београду, др Војислав Ђурђић, професор Правног факултета у Нишу, др

Станко Бејатовић, професор Правног факултета у Крагујевцу, Ненад Вујић, директор Правосудног центра, господин Георгес Проулх, тадашњи директор Канадског пројекта реформе правосуђа, Ивана Рамадановић, правни саветник у мисији ОЕБС-а.

Специјални гост био је Јорге



Др Горан Илић, председник УО удружења



Бруно Векарић, представник ОЕБС-а Ливио Сарандреа, в.д. републичког тужиоца Слободан Радовановић и министарка правде Снежана Маловић на округлом столу у Београду

Албино Алвес Цоста, јавни тужилац и саветник у Уставном суду Португала, који је присутнима пренео искуства из Португала. Он је говорио о начину и избору чланова Високог тужилачког савета и функционисању административне канцеларије у Португалу, као и о критеријумима евалуације, напредовања и дисциплинским мерама.

Нишки сусрет

Други округли сто у оквиру пројекта „Утицај тужилаштва на

казнену политику”, који подржава Амбасада Краљевине Холандије, одржан је 13. маја у Нишу. Своје излагање имали су др Војислав Ђурђић, професор Правног факултета у Нишу, Данијела Трајковић, општински јавни тужилац у Сурдулици и Ирена Ђорђевић, заменик општинског тужиоца у Нишу. Обухваћена су била подручја окружних јавних тужилаштва Врања, Пирота, Лесковца, Прокупља и Ниша. Домаћин овог округлог стола био је Ђорђе Михајловић, председник одеље-

ња Удружења за подручје Округлног јавног тужилаштва у Нишу.

Наредни округли столови, на тему анализе односа тужилаштва и полиције и анализе односа тужилаштва и казнене политике, предвиђени су за септембар.

„Јавнотужилачки приручник”

Први од три округа стола посвећена пројекту „Јавнотужилачки приручник“ одржан је у Ваљево. Домаћин овог округлог стола био је Златко Шуловић, председник одељења Удружења за подручје Округлног јавног тужилаштва у Ваљево. Учесници овог округлог стола били су тужиоци и заменици са подручја окружних јавних тужилаштва у Ваљево, Сремској Митровици, Краљеву, Шапцу и Чачку. Уводне речи изнели су др Горан Илић, професор Станко Бејатовић и Златко Шуловић. Гости округлог стола били су Наташа Рашић, заменик директора Канадског пројекта реформе правосуђа и Исабеу Виландре, директор Канадског пројекта реформе правосуђа.



О пројекту „Јавнотужилачки приручник” разговарало се и на округлом столу у Прокупљу

Други округли сто одржан је 19. јуна 2008. године у Прокупљу, где је домаћин био Микица Миленковић, председник одељења Удружења за подручје Окружног јавног тужилаштва у Прокупљу. Овом скупу присуствовале су колеге са подручја окупних јавних тужилаштва у Врању, Пироту, Лесковцу, Крушевцу, Нишу и Прокупљу.

Уводничари су били Данило Суботић, заменик републичког јавног тужиоца у пензији, Данијела Трајковић, др Горан Илић и професор Станко Бејатовић.

Трећи округли сто на тему „Јавнотужилачки приручник“ одржан је 30. јуна на Правном факултету у Крагујевцу. Домаћини овог округлог стола били су Дарко Полојац, председник одељења Удружења за подручје Окружног јавног тужилаштва у Крагујевцу и професор Станко Бејатовић, декан Правног факултета у Крагујевцу. Присутне су поздравили проф. Драгутин Ђукић, проректор Универзитета у Крагујевцу, као и Исабеу Виландре, директор Канадског пројекта за реформу правосуђа. Овим округлим столом обухваћена су подручја окупних јавних тужилаштва у Крагујевцу, Чачку, Ужицу, Крушевцу, Новом Пазару, Јагодини и Краљеву.

Израда „Јавнотужилачког приручника“ приведена је крају. Тренутно се налази у фази рецензије. Публикација приручника очекује се у августу, након чега ће бити дистрибуиран свим тужилаштвима.

Завршни округли сто посвећен изради подзаконских аката Државног већа тужилаца, одржан је у Београду 11. јуна ове године. Учесници овог округлог стола били су тужиоци, заменици и стручни сарадници са подручја Београда и Панчева. Своје закључне коментаре дао је господин Изабеу Виландре, док су уводна излагања имали Миодраг Плазички, општински јавни тужилац из Пожеге, Љубиша Драгашевић – општински јавни тужилац у

Новој Вароши и мр Марина Матић, експерт за стратешки развој Удружења.

Критеријуми за оцену рада јавних тужилаца

У Медија центру у Београду, 1. јула је одржан округли сто под називом „Критеријуми евалуације рада јавних тужилаца“. Он представља први корак у изради критеријума за евалуацију рада тужилаца, коју је покренуло Удружење истоименим пројектом, уз подршку мисије ОЕБС-а у Србији.

Уводничари су били др Горан Илић, председник Управног одбора Удружења, Снежана Маловић, заменик министра правде, Слободан Радовановић, в.д. републичког јавног тужиоца, Владимир Вукчевић, тужилац за ратне злочине и Миљко Радисављевић, специјални тужилац за организовани криминал.



Завршни округли сто, посвећен изради подзаконских аката Државног већа тужилаца, одржан је у Београду 11. јуна

О овој теми говориле су и мр Јасмина Киурски, заменик републичког јавног тужиоца, Драгана Бољевић, председница Друштва судија Србије, која је у свом излагању изнела искуства у раду на сличном пројекту, које је спровело Друштво судија Србије.

Испред мисије ОЕБС-а, округлом столу је присуствовао и господин Ливио Сарандреа, виши координатор за судску и правну реформу. Модератор округлог

стола био је Бруно Векарић, портпарол Тужилаштва за ратне злочине. Савет за борбу против корупције, Друштво судија Србије, Друштво судија за прекршаје и Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије организовали су 31. маја заједничку конференцију, на тему „Институционалне препреке за борбу против корупције“.

Сапштења удружења

Канцеларија Удружења издала је три саопштења у периоду између два броја Тужилачке речи“.

Прво које је издато 18. марта садржи осуду хапшења колега са Косова и Метохије. Друго саопштење, издато је 21. марта у коме се изражава жаљење због суровог убиства судије Драгише Цвејића. Истовремено, упућен је и апел надлежним органима да се баве безбедношћу свих запослених у правосуђу. Последњим саопш-

тењем од 5. јуна, надлежни органи се позивају да открију актере анонимних лажних дојава о бомби и истовремено побољшају безбедносне услове.

У канцеларији Удружења 16. јуна је одржан састанак Етичког савета поводом представке адвокатског тима Станка Суботића, Етичком савету Удружења.

канцеларија Удружења:
Мирјана Митрић
Вања Мракић

Драгана Бољевић, судија Окружног суда у ПРАВОСУДНИ СИСТЕМ У

Време је да одредимо приоритете у променама нашег друштва и да схватимо да издаци за правосуђе нису расход, већ дугорочно улагање које ће обезбедити законитост и правну сигурност, инвестиције, нова радна места и напредак сваке врсте

Велики број и заостатак предмета, неравномерна оптерећеност судова и судија, неразликовање предмета по сложености, оптерећеност судија несудијским пословима, непостојање сталног судског особља правне струке, одсуство почетне и ваљане сталне обуке судија, евидентирање статистичких података уместо вредновања рада судија (које се, иначе, врши само у два случаја – код напредовања и разрешења на основу критеријума и мерила која прописују више тела, који су недефинисани, непотпуни, нејасни, непрецизни, недоследни, непоуздани и неусаглашени и који не узимају у обзир све околности од значаја за вредновање рада судија и не гарантују њихову једнаку примену у свим случајевима), одсуство дисциплинске одговорности – само су неки од проблема у судству Србије.

Јасно је да наш систем треба да се реформише. Зато је и усвојена Стратегија реформе правосуђа.

Где смо у Европи?

Где је Србија у односу на правосудне системе више од 40 држава чланица Савета Европе? Упоредни подаци Европске комисије за ефикасност правосуђа Савета Европе – СЕПЕЖ (European Commission for the Efficiency of Justice – CEPEJ) веома су корисни. Посматрајући их, јасно је да је бројка од 32 судија у Србији на 100.000 становника међу највишима у Европи. Упркос тако

великом броју судија, постоје наведени проблеми.

Не рачунајући државе са малим бројем становника које због тога и нису за поређење – Андора (29), Лихтенштајн (49), Луксембург (36), Монако (60), Сан Марино (54), само неколико држава има више судија од Србије. То су Хрватска (43), Црна Гора и Словенија (по 39). У групи нама најближих држава по броју судија су Аустрија (21), Белгија (24), Чешка (28), Мађарска (27), Пољска (26) и Немачка (25).

Колико год били корисни и информативни ови упоредни подаци, морамо да их користимо са великим опрезом. Постоје разлике у судским системима држава, зависно од тога коме систему припадају (комон-лоу и континентални), да ли су у групи „старих“ демократија или транзицијских држава, какве су њихове географске (величина, бројност), економске или историјске карактеристике. У различитим државама различито значење имају чак и основни термини (суд и судија, на пример).

Три врсте судија

За потребе СЕПЕЖ истраживања, разликују се три врсте судија: професионалне, професионалне на одређено време и непрофесионалне (lay-judges, „judges consulaires“, „judges of the peace“), које не морају да буду правници, али их закон овлашћује да суде и доносе пресуде са обавезујућом снагом за странке на које се односе.

Постоје и различите врсте несудског особља. У неким државама судијама помаже обучено правно особље. Чак у 16 држава (Јерменија, Аустрија, Хрватска, Чешка, Данска, Естонија, Немачка, Мађарска, Ирска, Лихтенштајн, Малта, Норвешка, Пољска, Словачка, Словенија, Шпанија) постоји посебна врста несудског особља, или посебан правосудни орган „рехтсфлегер“, коме су поверени послови које код нас обављају судије и против чијих одлука се може изјавити жалба. Они растерећују судије од низа послова мање сложености у породичном, старатељском, наследном праву, судској заштити потраживања до одређених износа (такозвани спорови мале вредности), у области поништавања исправа, извршном поступку (издавање платних налога, заплена покретних ствари), вођењу земљишних књига и привредних регистара, одобравању држављанства, издавању потерница, кривичним предметима, замени и извршењу кривичних санкција, правној помоћи и слично.

На први поглед, према овим упоредним подацима, Француска или Шпанија, на пример, имају само десет судија на 100.000 становника! Ипак, ове две државе имају правосудне системе далеко боље од многих европских држава.

Замерке правосуђу у Србији

Замерке наших власти правосуђу и њихове намере да промене

Београду и председница Друштва судија Србије СРБИЈИ МОРА ДА СЕ МЕЊА



Драгана Бољевић

ствари полазе од „великог“ броја судија у Србији. Оне су често поткрепљене аргументом да на 100.000 становника, Србија има 32 судије (2.400 судија на 7,5 милиона становника) а Шпанија, на пример, свега десет (4.200 судија на 43 милиона становника). Занемарује се да Шпанија има значајан број судија на „одређено време“ (2,8) као и „непрофесионалних“ судија (17,9). Ове две врсте судија, које закон у Шпанији овлашћује да суде и пресуђују на исти начин као и професионалне судије, не постоје, међутим, у Србији. Али, када се имају у виду ти подаци, онда се добија сасвим другачија слика о броју судија у Шпанији (30,5 судија на 100.000 становника).

Уз то, у Шпанији раде обучени правници за помоћ судијама (8,2

на 100.000 становника), док такво занимање још не постоји у Србији. Сразмерно броју становника, Шпанија (5,7 пута већа) има дупло мање предмета (1.862.966) у грађанској материји од Србије (756.758). Занемарује се такође, да је Србија друга по реду међу чланицама СЕ по броју грађанских и управних спорова – 9168 на 100.000 становника (више има само Аустрија – 9.970), док Шпанија има свега 1.926 таквих спорова. У Шпанији се 23 одсто ових спорова реши пресудом, а у Србији чак 67 одсто. Од ових предмета, како подаци показују, нерешених преко три године је 70 одсто у Шпанији, а 33 одсто у Србији.

Само осам од преко 40 држава Савета Европе (Албанија, Азербејџан, Бугарска, Грузија, Лето-

нија, Литванија, Молдавија, Румунија) издваја за судове мање средстава од Србије. Примера ради, Црна Гора издваја 11 евра за судство по становнику, БИХ 15,5 евра, Пољска 21, Чешка 24, Мађарска 27, Данска 29, Хрватска, Норвешка и Француска по 36, Финска 40, Италија и Холандија по 47, а Словенија 56 евра.

Годишњи буџет за судове у Шпанији прелази 2,2 милијарди евра. Када би Србија издвајала сразмерно исто, (имајући у виду да је њено становништво скоро шест, односно 5,7 пута, малобројније) требало би да издваја скоро 440 милиона евра. Србија међутим, издваја за судове тек 70 милиона евра. Или, Шпанија по становнику издваја 52 евра за судство, а Србија 9,4 евра!

Да ли је онда лек за судство у

Србији да се, по угледу на Шпанију, смањи број судија? Да ли би тако требало да уради и Немачка, која има два и по пута више судија од Шпаније (25 на 100.000 становника)?

На овом једном примеру, јасно је колико се упоредни подаци морају користити опрезно, пажљиво, са разумевањем окружења, а ми, првенствено, са разумевањем дешавања у Србији.

Шта утиче на квалитет судства

У судству се мора водити рачуна о четири основна показатеља:

- броју предмета које треба решити;
- времену решавања предмета;
- квалитету решавања предмета и
- средствима доступним систему ради решавања ових предмета: особље, опрема, судови (и уз њих, буџетска средства и начин организације судова).

До извесне мере и краткорочно, може да се покуша смањење броја предмета појачаним напорима судија. Што се и дешавало последњих година, посебно у неким материјама (другостепена грађанска и управна). Али, то је кратког даха и не даје суштинске и трајне резултате.

(Не)ажурност

У Окружном суду у Београду, који је репрезентативан пример и у коме се решава једна трећина предмета из надлежности свих 25 окружних судова у Србији, број предмета у раду од 2004. до краја 2007. године повећао се за 84 одсто (2004/2005. за 47 одсто, 2005/2006. за 21 одсто, 2006/2007. за 3,3 одсто). Број решених предмета се, такође, повећавао. Прво су судије решиле 40 одсто предмета више (2004/2005.), па 17,5 одсто (2005-/2006.) и коначно, током 2007. године „само“ за 3,5 одсто предмета више. Укупно, од 2004. до 2007. за 59 одсто предмета више! Али, очигледно је да



судије нису могле у недоглед да појачавају напоре.

Ситуација је још драстичнија у Вишем трговинском суду – суду републичког ранга за спорове из области привредног права који решава о жалбама против првостепених одлука 17 трговинских судова у Србији. Од 2002. до 2007. године прилив предмета у том суду повећан је за 77 одсто (са 8.771 на 15.522). У 2006. години судије тог суда решиле су 14.183, а у 2007. години 15.843 предмета. Сав овај посао обавља тридесетак судија, чији се број практично деценијама није повећавао (осим 2006. године, када је систематизација судија повећана за три, тако да их сада има 32). Пошто

све судије не примају подједнак број предмета, због других послова које обављају, то значи да судије у том суду годинама решавају око и преко 500 предмета годишње, односно преко 50 предмета месечно! И то се све дешава у правној материји у којој спорови произилазе и из компликованих транзиционих процеса, у којој је донет низ системских закона (често неусаглашених и нејасних), што све захтева додатно време како би се судије упознале са њиховом садржином и тумачиле их системски, ради њихове правилне и правичне примене.

И поред тих појачаних напора, судије не успевају да савладају

прилив предмета и реше заостатке. Судије су све ажурније, а систем све неажурнији. То значи да се не могу очекивати промене само напорима једног дела система – судија. Судије саме не чине цео правосудни систем. Зато мора да се мења систем.

Ако заиста желимо да смањимо број предмета, то се може постићи само ако се истовремено води рачуна о поменутом четири елемента (броју предмета, времену за њихово решавање, средствима које за то одвајамо и квалитету који при томе постижемо). Мењањем једног од њих, мењају се и остали елементи, набоље или нагоре. Зато треба да вршимо пажљиве, осмишљене и усклађене промене, са унапред претпостављеним и пројектованим последицама које нас неће изненадити.

Смањење броја предмета може се постићи или скраћењем времена за њихово решавање (медијацијом, другачијом организацијом судова, увођењем новог занимања судијског помоћника – правника коме ће бити поверен низ мање сложених послова које сада обављају судије, изменом процесних поступака, правном помоћи и слично), или већим бројем оних који раде на њиховом решавању (судија или правника и обученог административног особља који им помажу), а у сваком случају, већим улагањем средстава. Када је реч о средствима која се улажу, она се могу комбиновати или тако што ћемо повећати број судија, чији је посао „скупљи“ за буџет, или тако што ћемо постојећем броју „додати“ ново занимање обучених правника, којима ће се законом поверити мање сложени судски послови, подобни испитивању по жалби, што би било мање оптерећење за буџет. Наравно, прави судијски посао никада не можемо поверити несудијама, јер би тако онемогућили грађане да остваре једно од основних, универзалних људских

права, – право на правично суђење пред независним и непристрасним судом.

Без разумевања наведеног, одређивања приоритета и доношења стратешких одлука, што је нужно повезано и са повећавањем средстава, вртећемо се у круг. Код истог броја предмета, гомилаће се заостаци или опадаати квалитет судског посла, а врло је вероватно да ће се истовремено дешавати и једно и друго. Тиме ће, наравно расти и незадовољство и неповерење грађана.

Какво нам је решење потребно?

Да ли ћемо решити проблем ако учинимо оно о чему се доста прича – да „рационализујемо“ систем и првенствено смањимо број судија (чак за једну трећину) пробирајући „најбоље“? Оста-



вимо сада на страну начин на који би се то урадило, односно питање реизбора свих судија. О врло спорној уставности овог „решења“, стручњаци Савета Европе и Венецијанске комисије три пута су се изјаснили у последњих годину дана. Управо ових дана очекујемо и мишљење Консултативног већа европских судија Савета Европе са седнице која ће ускоро бити одржана поводом давања мишљења о усклађености са европским стандардима намере да се спроведе

реизбор. На страну и порука коју би тиме послали и судијама и домаћој и страни јавности – не хајемо за уставност, зато што и нови и претходни Устав гарантују сталност судијске функције, не хајемо за правну сигурност. Ми желимо промене, изабраћемо праве, верујте нам на реч, наша је реч јача од Устава. Дођите, уложите, послујте, без бриге, судиће вам судије за које ми гарантујемо.

Да ли треба да пошаљемо такву поруку? Колико би нас она „коштала“? И, шта бисмо добили таквом „рационализацијом“? Поготово ако знамо да би то повукло и смањење административног особља, које је, иначе, већ почело наopakим путем, пре званичног смањења броја судија. А да би и даље остао велики број предмета које морамо да решимо барем у разумном, ако не у оптималном и предвидивом року.

Туђа искуства (Немачке, после Другог светског рата, Француске после Петена, Шпаније после Франка, Португалије после војне хунте, источноевропских држава после пада Берлинског зида, са изузетком Чешке) говоре нам да се систем може значајно променити набоље променом система, а не људи у њему. И тако долазимо до кључне дилеме.

Шта мењати?

И Оквирни програм Европске комисије за ефикасност правосуђа Савета Европе наглашава да нема лаких, чудотворних решења, ни пречица у успостављању доброг правосудног система и владавине права. Систем се мора мењати, али општим приступом, тако да се консензусом свих кључних субјеката установе ефикасни начини мерења и анализе и нађе равнотежа између средстава која се могу расподелити правосуђу и доброг управљања тим средствима, са једне стране и постављених циљева за правосуђе, са друге стране. Уз то, треба пажљиво успоставити равнотежу



између процесних гарантија, које нужно подразумевају постојање рокова који се не могу скратити и потребе за брзом правдом, на основу одређених критеријума примењених на јасан, транспарентан и правичан начин, предочених од самог почетка поступка и, по потреби, уз пристанак супротстављених странака.

Основа за промену система

Време је да одредимо приоритете у променама нашег друштва. Време је да схватимо да издаци за правосуђе нису расход већ дугорочно улагање које ће обезбедити законитост и правну сигурност, инвестиције, нова радна места и напредак сваке врсте.

Нацрти нових закона о суд-

ству отварају могућност да се многи од ових проблема реше. Срце Закона о судијама је вредновање њиховог рада. Тај нови механизам, ипак, треба боље и детаљније разрадити. Потребно је да се разуме да он има више функција и да представља основу доброг правосудног система.

Вредновањем рада судија, мерењем квантитета (резултата) и оцењивањем квалитета рада судија, односно њихове стручности и оспособљености, као и њихове савесности и достојности се, пре свега, управља правосуђем као системом, ради: стварања квалитетног судијског кадра (кроз избор и напредовање судија на основу резултата њиховог рада); побољшања укупног капа-

цитета судијског кадра и сваког појединачног судије, уз одговарајући програм обуке, ужу специјализацију и разноврсну мотивацију; оптималног коришћења способности сваког судије унутар суда (кроз годишњи распоред послова и расподелу предмета); одређивања потребног броја судија; праћења ефикасности и равномерне оптерећености и судија и судова.

Затим, тиме се одређује статус судија и њихово професионално кретање: вертикално (избор, напредовање, разрешење) и хоризонтално (распоређивањем судија на послове на којима могу највише да пруже сходно њиховим резултатима рада и способностима и ужој специјализацији).

На крају, успоставља се систем личне одговорности судија за обављање судијских дужности и штити њихова независност у поступку испитивања њихове личне одговорности (дисциплинске одговорности и разрешења).

Упоредна искуства, код мерења обима посла судова и судија, указују на могућност примене временских мерила резултата рада судија преко утврђивања расположивог радног времена судија, просечног времена потребног за окончање предмета (утврђивањем врсте и броја радњи у сваком предмету и просечног времена за сваку радњу) и довођења у однос расположивог времена судија са укупним бројем предмета, као и просечним и стварно утрошеним временом потребним за њихово решавање. На овај начин долази се до дефинисања предмета по сложености („пондери“), до потребног броја судија и осталих запослених, па и судијске “норме“, док је она потребна у транзиционом периоду реформе.

Мањи је проблем колико можемо да издвојимо за правосуђе Србије. Много је важније колико смо спремни да га мењамо. ❖

Издавач: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Грачаничка 18, Београд
Главни уредник: Вељко Ракић
Редакција: Александар Милосављевић, заменик окружног јавног тужиоца у Београду, Небојша Живковић, заменик трећег општинског јавног тужиоца у Београду и Радован Лазић, општински јавни тужилац у Бачкој Тополи
Стручни консултант: Момир Илић
Лектор: Јелена Ракић-Каменица
Штампа: „Цицero” д.о.о.
Адреса редакције: Грачаничка 18, Београд, тел/факс: 011/ 3031-909, www.uts.org.yu; udruzenjetuzilacarbije@gmail.com
Тираж: 600 примерака
Бесплатан примерак

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.163 (497.11)

ТУЖИЛАЧКА реч: гласник Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије / главни уредник Вељко Ракић. - [2004, бр. 1] - . - Београд (Грачаничка 18) : Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, [2004]- (Београд : Цицero). - 29 cm

Тромесечно
ISSN 1452-8843 = Тужилачка реч
COBISS.SR-ID 140096012

Објашњење

Прошло издање нашег листа било је осмо по реду, али је техничком грешком штампано под бројем 7. Извињавамо се читаоцима “Тужилачке речи” због овог пропуста.



FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY, SERBIA